

UČEŠĆE GRAĐANA U DEMOKRATSKIM PROCESIMA U SRBIJI

-

2017

Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA) u saradnji sa Ipsos Strategic Marketingom sproveo je istraživanje "Učešće građana u demokratskim procesima u Srbiji", petu godinu za redom. Sprovedenje istraživanja podržala je Britanska ambasada u Beogradu.

Cilj istraživanja je da utvrdi stepen spremnosti građana i građanki Srbije da učestvuju u demokratskim procesima koji podrazumevaju razne oblike učešća građana, od glasanja na izborima do pokretanja i učešća u konkretnim akcijama, i prati promene u stepenu učešća tokom vremena.

Istraživanje predstavlja svojevrsni prikaz demokratskog stanja društva. Mera u kojoj su građani i građanke spremni da se uključe u društvene procese, iskoriste svoja građanska prava i utiču na donosiocce odluka jeste pokazatelj "zdravlja" jednog društva.

SADRŽAJ

METODOLOGIJA	4
SAŽETAK GLAVNIH NALAZA	5
GLAVNI NALAZI	8
ZNANJE I ZAINTERESOVANOST ZA POLITIČKE TEME	8
Ocena sopstvenog znanja	8
Znanje - Kviz znanja	10
Upoznatost sa ulogom medija	12
O čemu Srbija pregovara u procesu EU integracija?	14
Zainteresovanost	15
ANGAŽOVANOST I UČEŠĆE	18
ZADOVOLJSTVO RADOM SKUPŠTINE I VLADE I POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA	23
Zadovoljstvo radom skupštine i vlade	23
Poverenje u efikasnost građanskog angažovanja i spremnost na učešće	27

METODOLOGIJA

Učešće građana u demokratskim procesima ispitivano je pomoću tri grupe indikatora:

- Znanje i zainteresovanost za politiku, politički sistem i rad demokratskih institucija u Srbiji
- Angažovanost i učešće u demokratskim procesima
- Zadovoljstvo radom skupštine i vlade i poverenje u efikasnost građanskog angažmana

Metod prikupljanja podataka: Licem u lice u domaćinstvu ispitanika primenom strukturisanog upitnika

Vreme istraživanja:

- Od 15. do 25. februara 2013.
- Od 21. do 25. avgusta 2014.
- Od 18. do 23. jula 2015.
- Od 22. do 28. septembra 2016.
- Od 21. do 26. oktobra 2017.

Veličina uzorka:

2013. n=1060
2014. n=1040
2015. n=1014
2016. n=1060
2017. n=1078

Univerzum: Punoletni građani Srbije

Tip uzorka: Troetajni slučajni reprezentativni stratifikovani uzorak

Stratum: Regioni (Beograd, Vojvodina, Zapadna Srbija, Istočna Srbija, Centralna Srbija, Južna Srbija)

Etape (tip uzorka i metod selekcije):

- Jedinica prve etape: teritorija biračkih mesta (PPS, kumulativno - Lachirie)
- Jedinica druge etape: domaćinstva (sistematski uzorak sa slučajnim izborom početne tačke i jednakim korakom izbora)
- Jedinica treće etape: ispitanici u okviru domaćinstva

Poststratifikacija: Prema polu, godinama i regionu

Uzoračka greška: $\pm 3.31\%$ (marginalna greška)

NAPOMENA: Između prva dva talasa istraživanja u martu 2014. i između trećeg i četvrtog talasa istraživanja u aprilu 2016. godine održani su vanredni republički parlamentarni izbori. Između četvrtog i petog talasa, u aprilu 2017. godine, održani su redovni izbori za predsednika države, a u junu je formirana nova vlada Srbije.

SAŽETAK GLAVNIH NALAZA

Rezultati istraživanja sprovedenog 2017. godine pokazuju da je prekinut generalni trend pozitivnih promena iz prethodne godine. U odnosu na 2016. godinu, promene u meri angažovanosti i učešća građana u demokratskim procesima nesistematski variraju kroz različite indikatore.

Najupadljiviji negativan trend uočen je u pogledu poverenja građana da sopstvenim angažmanom mogu da menjaju stvari, a najupadljiviji pozitivan trend u pogledu podrške demokratiji kao najboljem političkom sistemu za Srbiju.

Uprkos smanjenom poverenju da građanski angažman u ovom trenutku može uticati na promene stvari (ili upravo zbog toga), nastavljen je pozitivan trend povećanja procenta građana koji podržavaju demokratiju kao najbolji politički sistem za Srbiju. Sa druge strane nastavljen je trend smanjenja procenta građana koji veruju da nas samo politika "čvrste ruke" može izvući iz krize. Ove godine, prvi put, veći procenat građana podržava demokratiju (51%) nego politiku "čvrste ruke" (44%).

Positivni pomaci uočeni su i u pogledu obaveštenosti građana o temama vezanim za politiku, politički sistem i nosioce vlasti u Srbiji, a nastavlja se i trend povećanja zainteresovanosti za te teme.

Sa druge strane, međutim, smanjio se procenat građana koji su saopštili da su učestvovali bar u nekoj akciji vezanoj za politiku, rešavanje problema i donošenje odluka, a smanjio se i procenat onih koji izražavaju i samu želju da utiču na odluke vlasti na lokalnom i na nacionalnom nivou.

Posebno upadljivo se smanjilo poverenje građana da svojim angažmanom mogu da menjaju stvari u državi. S obzirom na sve akcije koje pratimo ovim istraživanjem, ove godine je smanjeno poverenje u efikasnost građanskog angažmana i na najnižem je nivou u odnosu na poslednjih pet godina.

ZNANJE I ZAINTERESOVANOST

Kao i prethodnih godina, većina građana ocenjuje da o temama vezanim za politiku, politički sistem i nosioce vlasti u Srbiji ne zna ništa ili zna malo, ali broj građana koji sebe ocenjuju bar osrednje obaveštenim nastavlja donekle da raste već četvrtu godinu za redom.

Građani ocenjuju da su najbolje informisani o politici u Srbiji i lokalnoj samoupravi u svom mestu (48% i 46% ocenjuje da je bar osrednje informisano).

Između 60% i 70% građana ocenjuje da malo zna (ili ništa ne zna) o Skupštini Srbije, načinima na koji se puni budžet na državnom i lokalnom nivou, pristupnim pregovorima sa Evropskom unijom, ulozi samih poslanika i programima političkih partija.

U skladu sa nešto boljim ocenama sopstvene obaveštenosti, donekle je porasla i stvarna obaveštenost (merena preko dva „kviza znanja“) tako da se trend blagog porasta obaveštenosti sistematski nastavlja. Na prvom kvizu, 40% građana znalo je odgovore na 4 (ili više) od 8 postavljenih pitanja, a u drugom kvizu znanja, 39% građana izabralo je tačne odgovore na 3 (ili više) od 5 postavljenih pitanja.

Ove godine ispitivali smo i koliko su građani obavešteni o onome o čemu Srbija zapravo pregovara u procesu EU integracija. Pokazalo se da manje od trećine građana (31%) zna da Srbija u procesu integracija pregovara samo o vremenskom roku u kojem može da preuzme standarde i pravila Evropske unije.

Kao i prethodnih godina, građani nisu izrazili dovoljno zainteresovanosti za teme vezane za politiku i rad demokratskih institucija Srbije, ali je zainteresovanost porasla u odnosu na prethodnu godinu i sada je jasno prepoznatljiv trend blagog, ali sistematskog porasta zainteresovanosti u poslednjih pet godina.

Građane najviše interesuju teme vezane za opštinu u kojoj žive: kako se puni budžet njihove opštine (40%) i izbori za skupštinu opštine u kojoj žive (39%), a najmanje programi političkih partija (22%) i rad i organizacija Skupštine Srbije (20%).

ANGAŽOVANOST I UČEŠĆE

Kada je u pitanju učešće građana u demokratskim procesima, izbori su i dalje jedina aktivnost u kojoj učestvuje većina građana.

U drugim akcijama vezanim za rešavanje problema i donošenje odluka učestvuje znatno manji procenat građana, čak nešto manji nego prethodne godine. Ponovo se blago smanjio i procenat građana koji izražavaju i samu želju da utiču na odluke vlasti na lokalnom i na nacionalnom nivou.

U inicijativama vezanim za rešavanje nekog problema u svojoj lokalnoj zajednici i dalje učestvuje mali procenat građana (13%). Sa druge strane, kao i prethodnih godina, znatno veći procenat građana (48%) izjavio je da je učestvovao bar u jednoj konkretnoj akciji kada one uključuju i šire inicijative i akcije vezane za politiku i donošenje odluka, pored inicijativa ili akcija vezanih za rešavanje konkretnih problema u lokalnoj zajednici. **Međutim, ako se izuzme diskutovanje o politici sa drugim ljudima, bar u jednoj akciji učestvovalo je samo 28% građana.**

Kao i prethodne dve godine, akcija u kojoj su građani najčešće učestvovali bila je diskutovanje o politici sa drugim ljudima (37%), nešto manje nego prethodne godine. Pored diskutovanja o politici, jedina akcija u kojoj učestvuje nešto uočljiviji procenat građana je potpisivanje peticije (17%).

U odnosu na prethodnu godinu, donekle je opao i procenat građana koji su izjavili da žele da utiču na odluke vlasti na nacionalnom nivou (sa 28% na 23%) kao i procenat građana koji su izjavili da žele da utiču na odluke vlasti na lokalnom nivou (sa 34% na 32%).

ZADOVOLJSTVO RADOM SKUPŠTINE I VLADE I POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA

Kao i prethodnih godina, građani su nešto zadovoljniji radom vlade nego radom skupštine, ali u oba slučaja je znatno više nezadovoljnih nego zadovoljnih i procenat nezadovoljnih raste. Nezadovoljstvo radom skupštine je izrazilo 41% građana dok je zadovoljnih 19%, a nezadovoljstvo radom vlade izrazilo je 39% građana dok je zadovoljnih 28%.

Opšte poverenje građana u političare i poverenje da poslanici u skupštini zastupaju interese građana su i dalje veoma niski. Blaga variranja u odnosu na prethodnu godinu uglavnom su negativna.

- Većina građana (64%) smatra da političari građanima ne govore istinu (uopšte ne, ili uglavnom ne), a samo 8% da (bar uglavnom) govore istinu.
- Samo 14% smatra da poslanici u Skupštini Srbije zastupaju interese običnih građana (18% prethodne godine).
- Svaki peti građanin (21%) smatra da skupština efikasno nadzire rad vlade vodeći računa da vlada vodi politiku na dobro svih građana (prethodne godine 24%).

Poverenje građana da učešćem u pojedinim akcijama mogu da menjaju stvari se sistematski smanjilo kroz sve ispitivane akcije i za poslednjih pet godina je na najnižem nivou.

Najveći pad poverenja u odnosu na prethodnu godinu je u poverenju građana da mogu da utiču na promene stvari putem tri akcije:

- skretanjem pažnje medija na probleme građana - ove godine u efikasnost te akcije veruje 28% građana dok je prethodne u to verovalo 39%;
- učešćem u organizovanim pritiscima građana na parlament – ove godine u to veruje 15% građana dok je prethodne godine to bilo 27%;
- kontaktiranjem poslanika u skupštini - ove godine u to veruje 8% građana dok je prethodne godine to bilo 19%.

Kao i prethodnih godina, građani najviše veruju da na promene stvari u državi mogu da utiču glasanjem na lokalnim izborima (38%) i republičkim izborima (37%), ali su i ti procenti manji nego prošle godine (kada je to bilo 41% i 40%).

Kao i prethodnih godina, građani su izrazili veću spremnost za učešće u akcijama za promene stvari u državi i njihovoj lokalnoj zajednici nego što su stvarno bili angažovani ili izrazili poverenje da te akcije mogu zaista dovesti do promena.

Ipak, potpisivanje peticije uživo (na papiru) i dalje je jedina akcija na koju je spremna većina građana (58%). Sa druge strane, smanjila se spremnost građana da podrže akciju koju bi pokrenula neka nezavisna institucija (sa 34% na 29%), da se obrate poslaniku ili odborniku (sa 33% na 22%) i da se obrate nekoj nevladinoj organizaciji (sa 21% na 15%). Tek svaki četvrti građanin izražava spremnost da iskoristi svoje pravo da kontroliše budžet na nivou države, a 29% da kontroliše lokalni budžet svoje opštine.

Tek oko polovine građana (51%) smatra da uloga medija treba da bude analitično izveštavanje i kritičko sagledavanje rada institucija i nosilaca javnih funkcija radi zaštite javnog interesa i demokratije.

GLAVNI NALAZI

ZNANJE I ZAINTERESOVANOST ZA POLITIČKE TEME

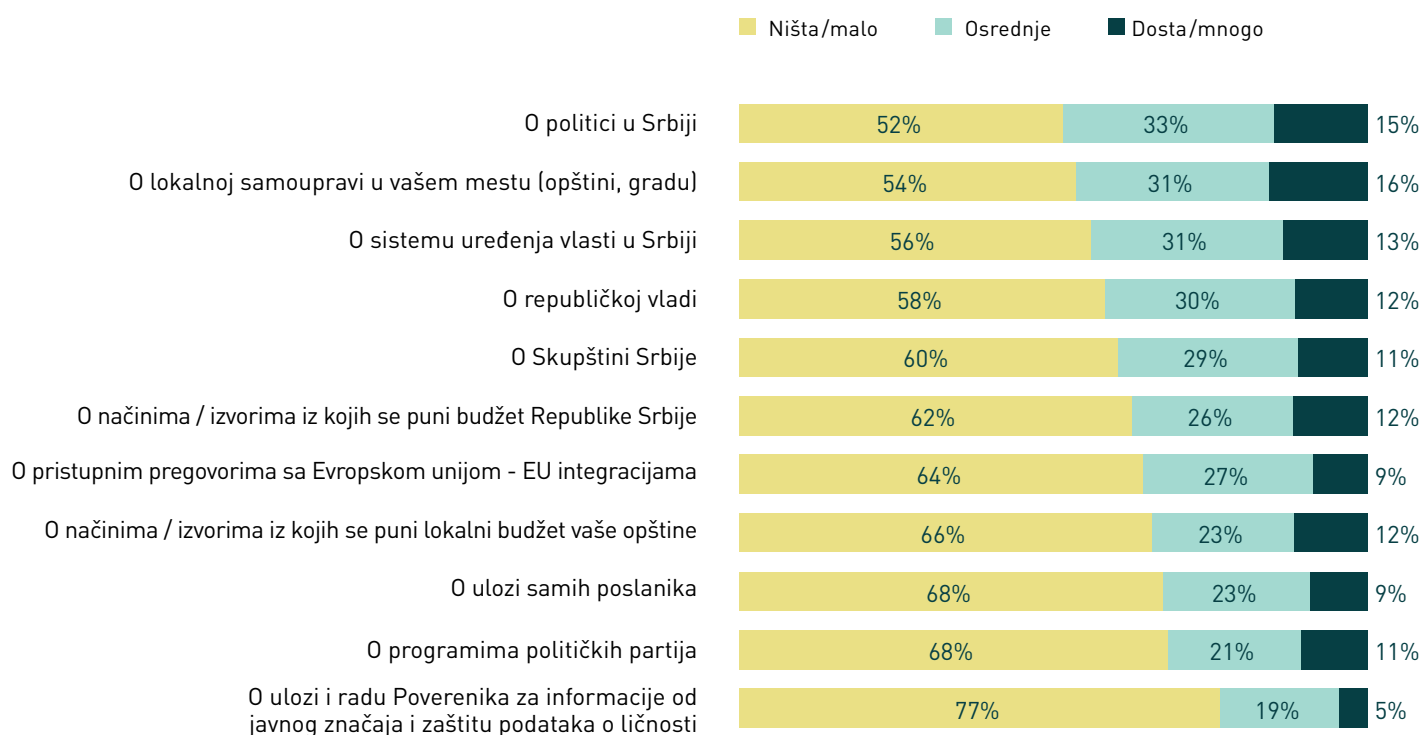
Ocena sopstvenog znanja

Kao i prethodnih godina, većina građana ocenjuje da o temama vezanim za politiku, politički sistem, nosioce vlasti u Srbiji i rad nezavisnih institucija ne zna ništa ili zna malo, ali procenat građana koji sebe ocenjuju bar osrednje obaveštenim nastavlja donekle da raste već treću godinu za redom.

Građani ocenjuju da su najbolje informisani o politici u Srbiji i lokalnoj samoupravi u svom mestu (48%), a 46% građana ocenjuje da je bar osrednje informisano.

Između 60% i 70% građana ocenjuje i da malo zna (ili ništa ne zna) o Skupštini Srbije, načinima na koji se puni budžet na državnom i lokalnom nivou, pristupnim pregovorima sa EU, ulozi samih poslanika i programima političkih partija. (Slika 1).

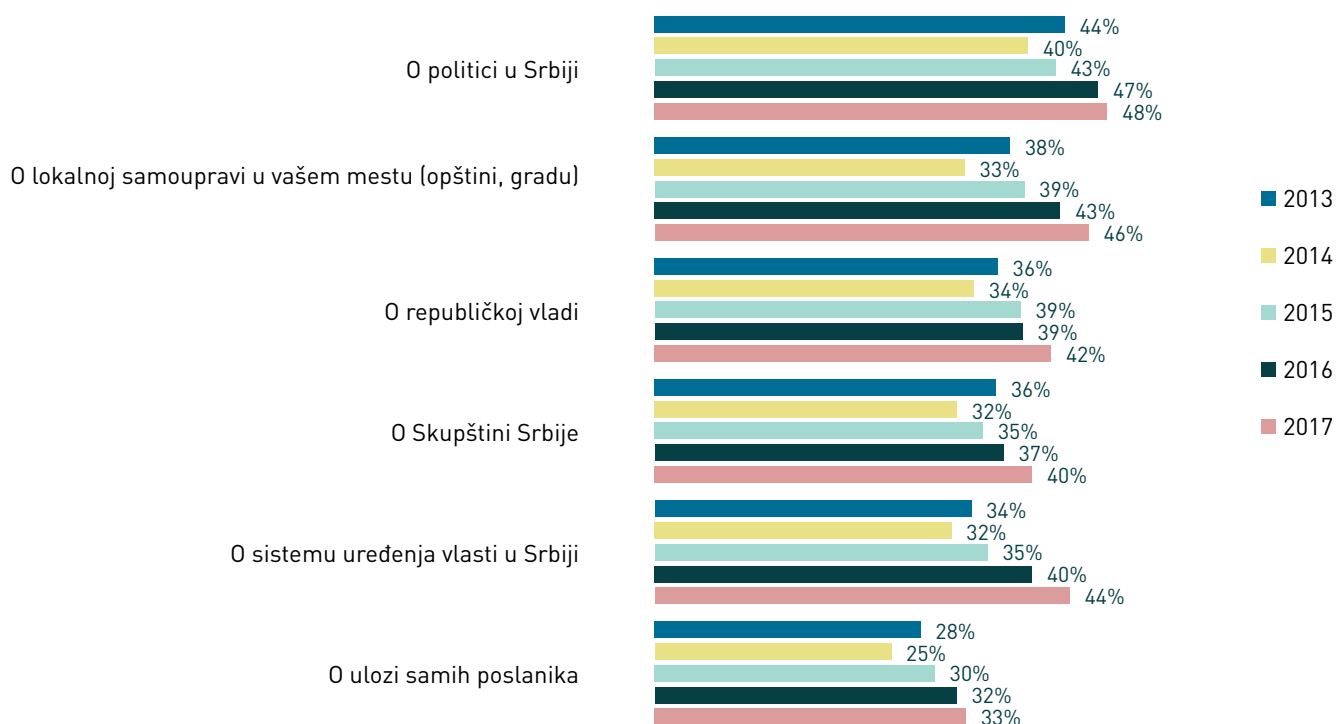
Slika 1: Uopšteno gledano, šta biste rekli, koliko vi zapravo znate...

Procenat građana koji sebe ocenjuju bar osrednje obaveštenim na šest tema koje se sistematski prate nastavlja blago ali sistematski da raste, pa se pozitivni pomaci u osećanju obaveštenosti u odnosu na 2013. godinu sada kreću od 4 do 10 procentnih poena. Najveći napredak u osećanju obaveštenosti je u pogledu sistema uređenja vlasti u Srbiji o kome ove godine, u odnosu na 2013% godinu, 10 procentnih poena više građana smatra da je bar osrednje obavešteno (2013: 34%, 2017: 44%). (Slika 2)

Slika 2: Uopšteno gledano, šta biste rekli, koliko vi zapravo znate...
% ODGOVORA "ZNAM OSREDNJE + DOSTA + MNOGO"

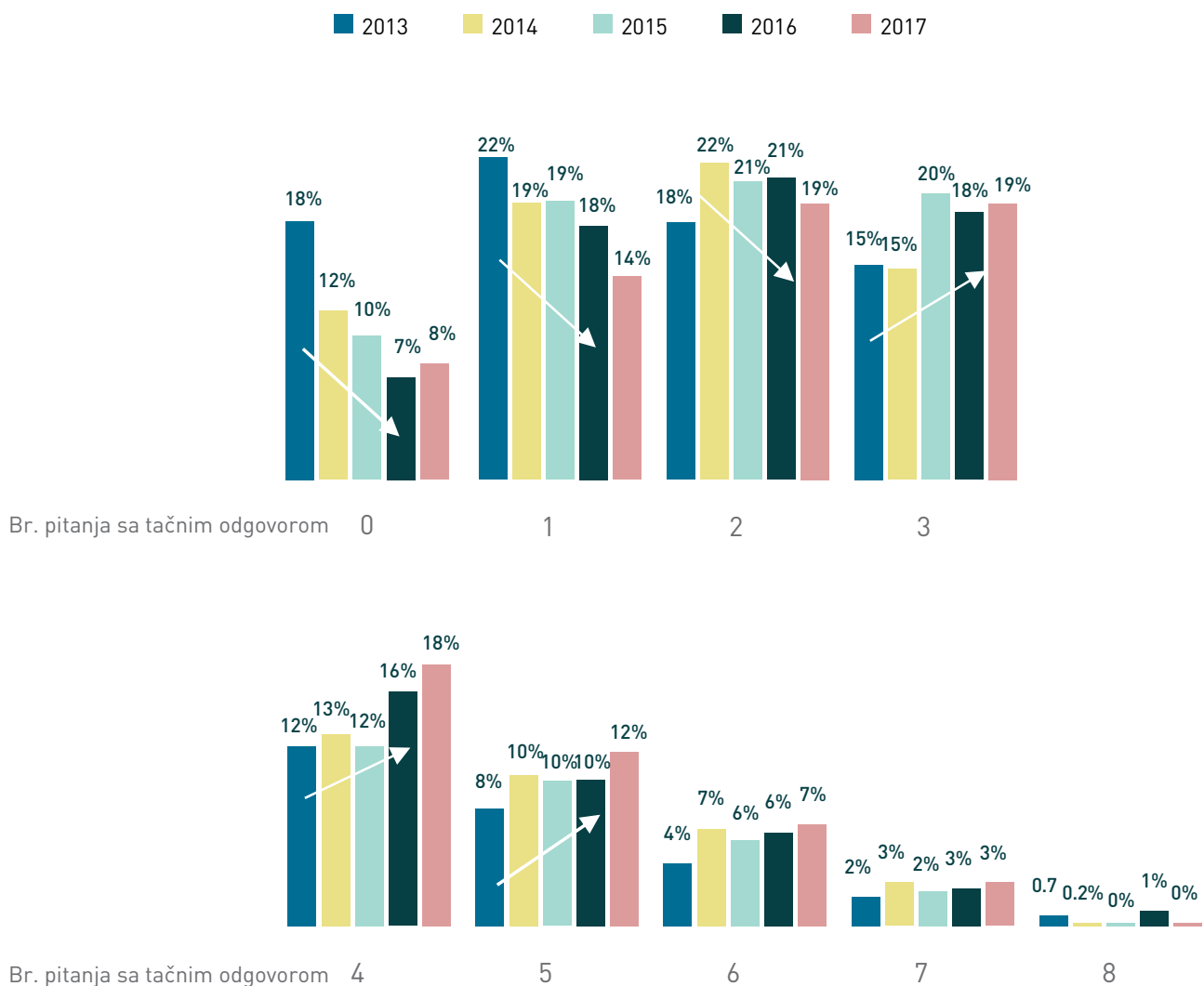

Znanje - Kviz znanja

U skladu sa nešto boljim ocenama sopstvene obaveštenosti, donekle je porasla i stvarna obaveštenost (merena preko dva „kviza znanja”), tako da se trend blagog porasta obaveštenosti sistematski nastavlja.

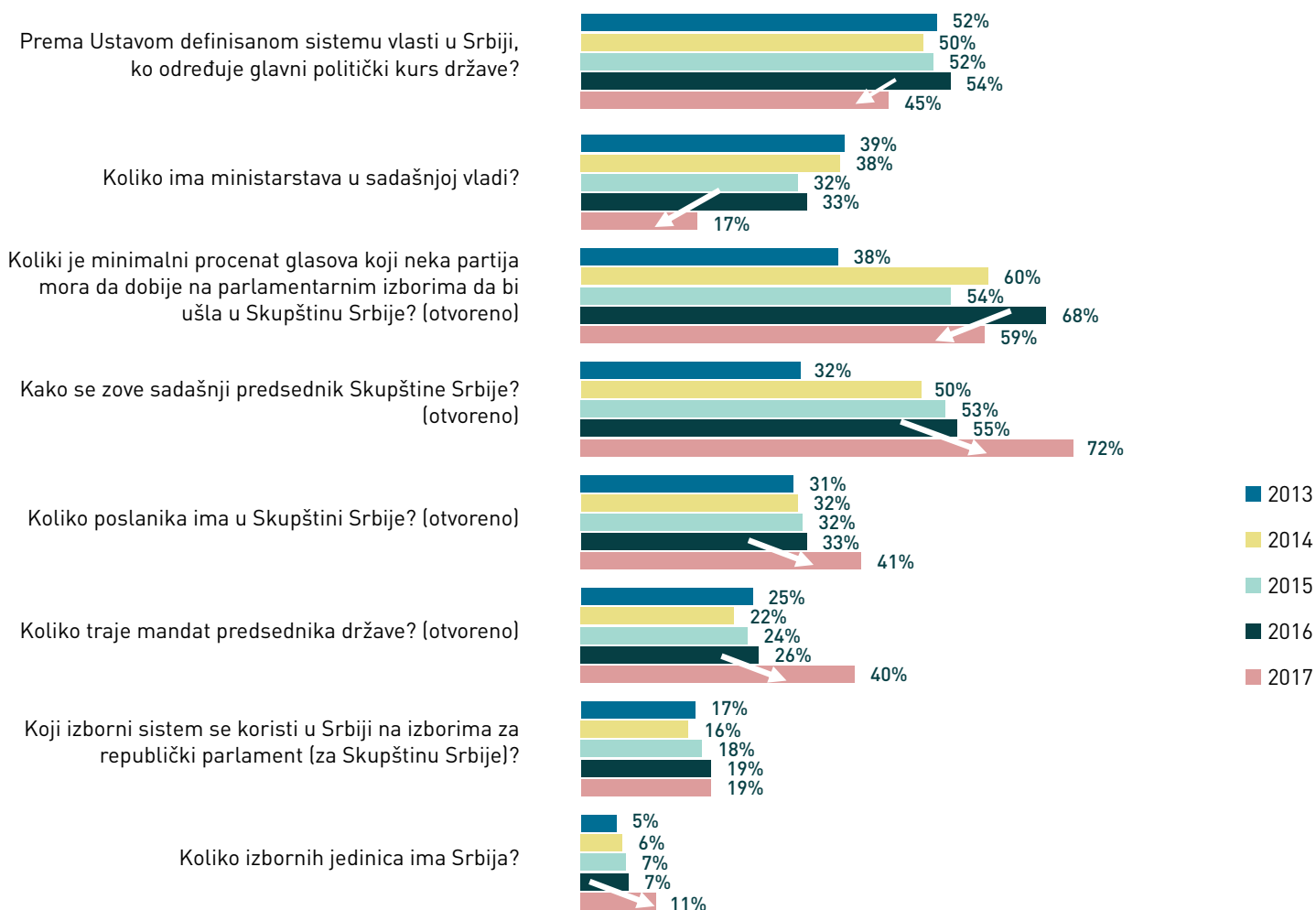
Dalje se smanjio procenat građana koji su znali odgovore na najviše dva pitanja, 41% (58% 2013. godine, 53% 2014, 50% 2015, 46% 2016.), a povećao se procenat onih koji su znali odgovore na 4 i više pitanja i sada je to 40% (27% 2013, 33% 2014, 31% 2015, 36% 2016); 20% znalo je odgovore na pet i više pitanja (15% 2013, 33% 2014, 31% 2015, 36% 2016). (Slika 3)

Slika 3: (Kviz 1) PROCENAT GRAĐANA KOJI SU DALI TAČAN ODGOVOR NA NAVEDENI BROJ PITANJA

Kao i ranijih godina, građani su u najvećem procentu (više od polovine) dali tačne odgovore na tri pitanja: Koliki je minimalni procenat glasova koji stranka treba da osvoji na parlamentarnim izborima da bi ušla u Skupštinu Srbije (59%); Ko prema Ustavu određuje glavni politički kurs države (45%); Kako se zove predsednik/predsednica Skupštine Srbije (72%). (Slika 4)

Slika 4: Procenat građana koji su dali tačan odgovor

Procenat građana koji su upoznati sa minimalnim procentom glasova koji stranke treba da osvoje da bi ušle u skupštinu očigledno raste u vreme izbora, pa je znatno veći u izbornim godinama, 2014. i 2016. godine, nego 2013, 2015. i ove godine.

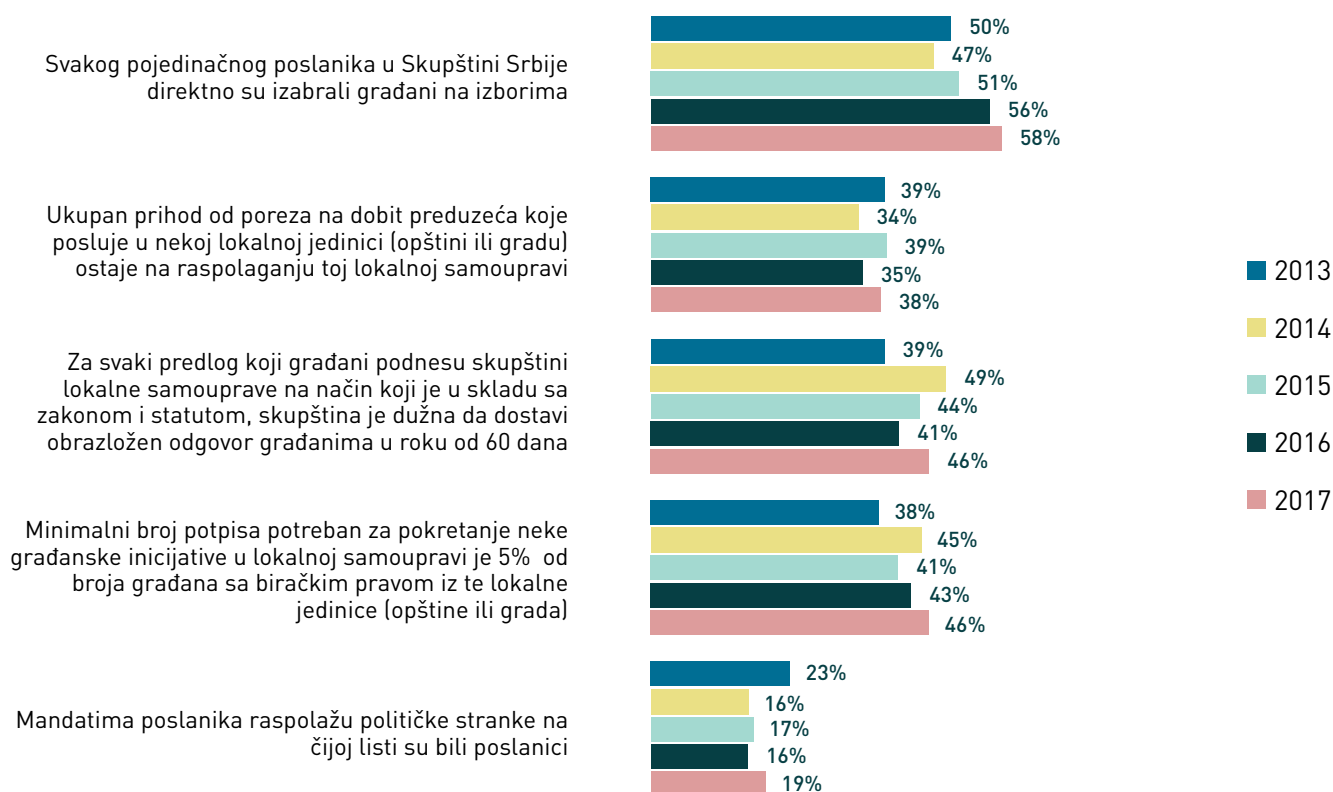
U odnosu na prethodnu godinu, upadljivo je porastao procenat građana koji znaju ime predsednice Skupštine Srbije (sa 55% na 72%). Osim njenom trogodišnjom pozicijom na toj funkciji, ovo se može tumačiti i mnogim „burnim” događajima u Skupštini Srbije o kojima su mediji izveštavali.

Porastao je i procenat građana koji su znali koliko ima poslanika u skupštini (sa 33% na 41%), a posebno upadljivo je porastao procenat obaveštenih o tome koliko traje mandat predsednika države (sa 26% na 40%). Sa druge strane, znatno se smanjio procenat građana koji znaju koliko ima ministarstava u sadašnjoj vladi Srbije u odnosu na prethodnu vladu (sa 33% na 17%), kao i onih koji znaju ko prema Ustavu određuje glavni politički kurs države (sa 54% na 42%). (Slika 4)

Kao i prethodne godine, građani su pokazali nedovoljno znanje o pitanjima u vezi sa izbornim sistemom Srbije: samo 19%, kao i prethodne godine, znalo je da se na izborima za republički parlament koristi proporcionalni sistem, a 11% (nešto više nego prethodne godine) da u Srbiji postoji samo jedna izborna jedinica. (Slika 4). Očigledno je da građani niti su informisani niti razumeju povezanost izbornog sistema sa poštovanjem volje birača i njegov značaj za celokupno funkcionisanje političkog sistema.

U drugom „kvizu znanja” u kome su se građani opredeljivali da li je navedena tvrdnja tačna ili pogrešna građani su, kao i prethodnih godina, pokazali nešto bolje znanje, a procenat tačnih odgovora je u odnosu na prethodne godine prvi put jasno porastao. Ove godine je 39% građana izabralo tačne odgovore na tri i više, od pet postavljenih pitanja, dok je prethodnih godina to bilo oko trećine građana (2013. i 2014: 34%, 2015: 32%, 2016: 33%). U odnosu na 2013. godinu, najupadljivije je porastao procenat građana koji znaju da na izborima nisu direktno izabrali svakog pojedinačnog poslanika (sa 50% na 58%). (Slika 5)

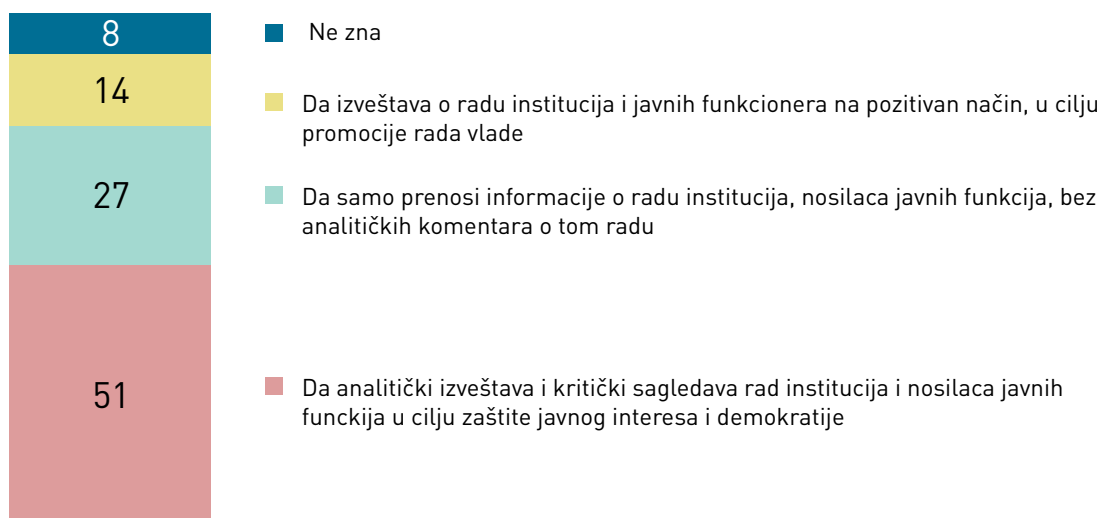
Slika 5: (Kviz 2) Da li su sledeće tvrdnje tačne ili pogrešne?
 PROCENAT GRAĐANA KOJI SU DALI TAČAN ODGOVOR

Upoznatost sa ulogom medija

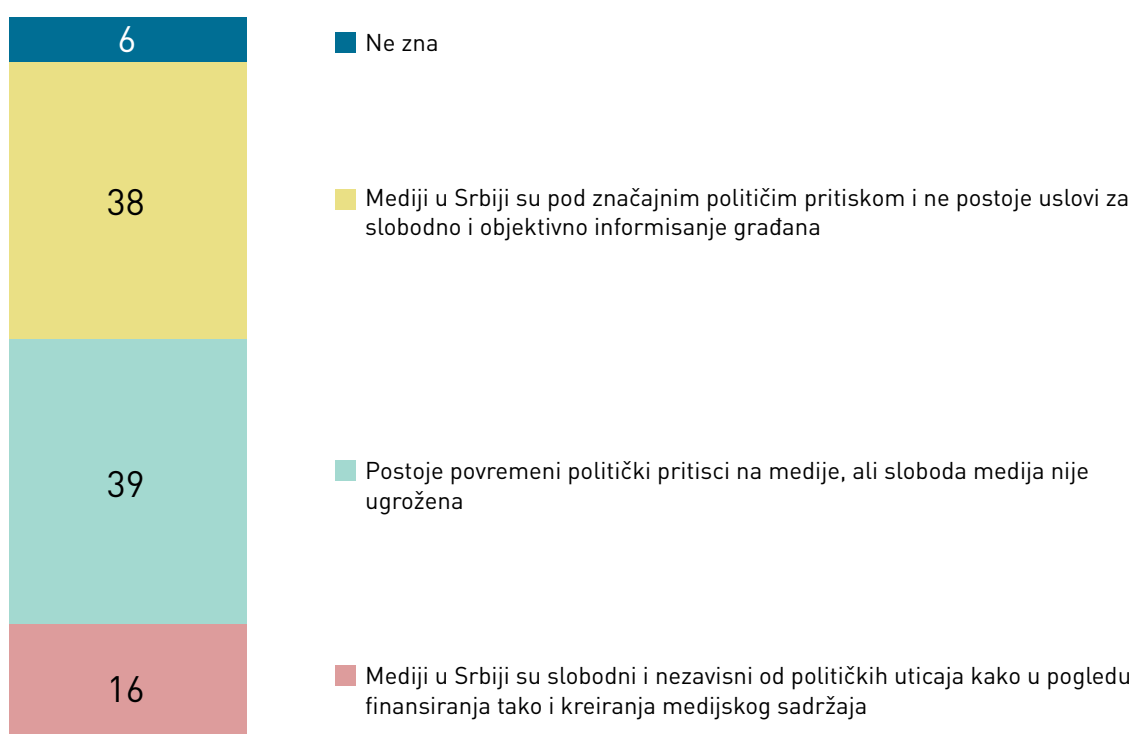
Tek oko polovine građana smatra da uloga medija treba da bude analitično izveštavanje i kritičko sagledavanje rada institucija i nosilaca javnih funkcija dok znatan procenat (27%) smatra da mediji samo treba da prenose informacije bez analitičkih komentara, a 14% čak smatra da uloga medija treba da bude promocija rada vlade. (Slika 6)

Slika 6: Koja treba da bude uloga medija u jednom društvu kada je reč o informisanju građana o pitanjima od javnog interesa - radu države, institucija, javnih funkcionera...

U pogledu slobode medija i kvaliteta javnog informisanja, mišljenja su podeljena: 38% smatra da su mediji u Srbiji pod značajnim političkim pritiskom i da ne postoje uslovi za slobodno i objektivno informisanje građana, 39% da su mediji samo povremeno izloženi pritiscima i da sloboda medija nije ugrožena, a 16% da su mediji u Srbiji potpuno slobodni i nezavisni. (Slika 7)

Slika 7: Kako ocenjujete slobodu medija i kvalitet javnog informisanja?

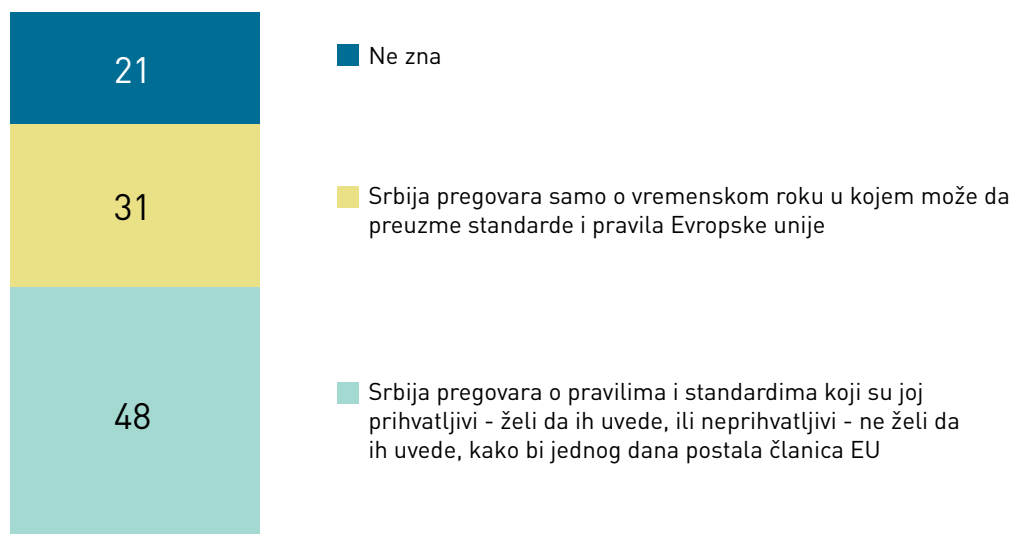

O čemu Srbija pregovara u procesu EU integracija?

Manje od trećine građana (31%) zna da Srbija u procesu integracija pregovara samo o vremenskom roku u kojem može da preuzme standarde i pravila Evropske unije, a kada su u pitanju interesi Srbije, tek nešto više od trećine (35%) smatra da će preuzimanjem pravila i standarda EU Srbija ojačati institucije i poboljšati životni standard.

Blizu polovine građana (48%) veruje da Srbija pregovara o pravilima i standardima koji su joj prihvatljivi, odnosno koje želi ili ne želi da uvede, a svaki peti građanin nema nikakvu ideju o čemu Srbija pregovara. (Slika 8)

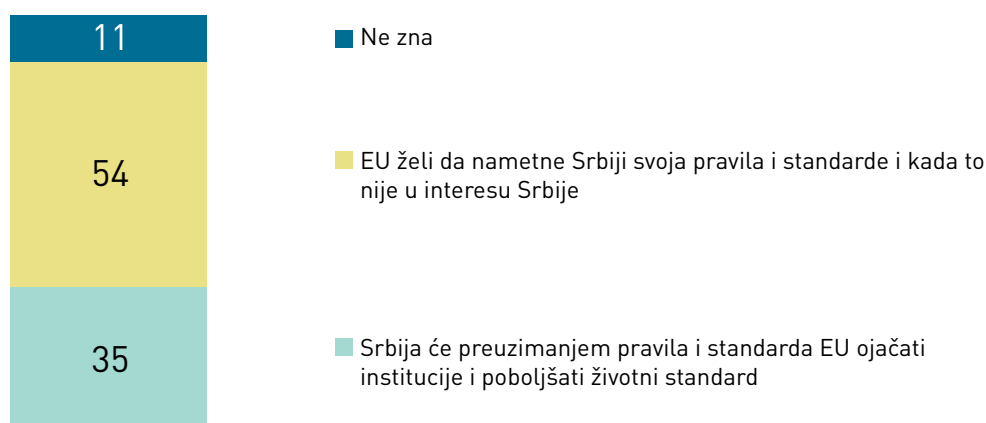
Slika 8: O čemu Srbija pregovara u procesu EU integracija?

Većina građana (54%) veruje da Evropska unija želi da nametne svoja pravila i standarde i kada to nije u interesu Srbije. (Slika 9)

Upadljivo je da se 21% građana izjasnilo da uopšte ne zna o čemu Srbija pregovara u procesu EU integracija, ali je samo 11% izjavilo da ne zna šta EU integracije podrazumevaju kada je u pitanju interes Srbije.

Slika 9: Šta EU integracije podrazumevaju kada je u pitanju interes Srbije?

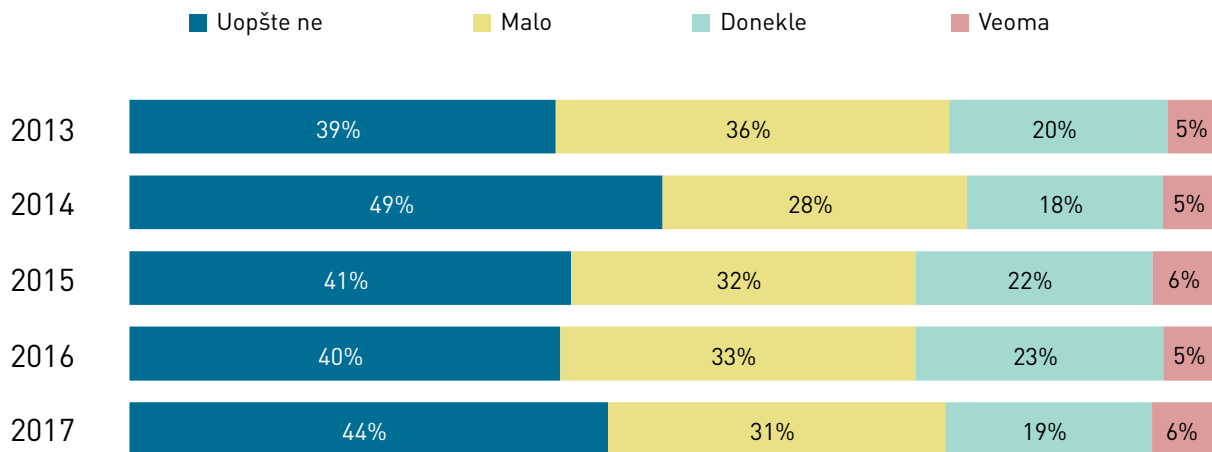

ZAINTERESOVANOST

Kao i prethodnih godina, građani nisu izrazili dovoljno zainteresovanosti za teme vezane za politiku i rad demokratskih institucija Srbije.

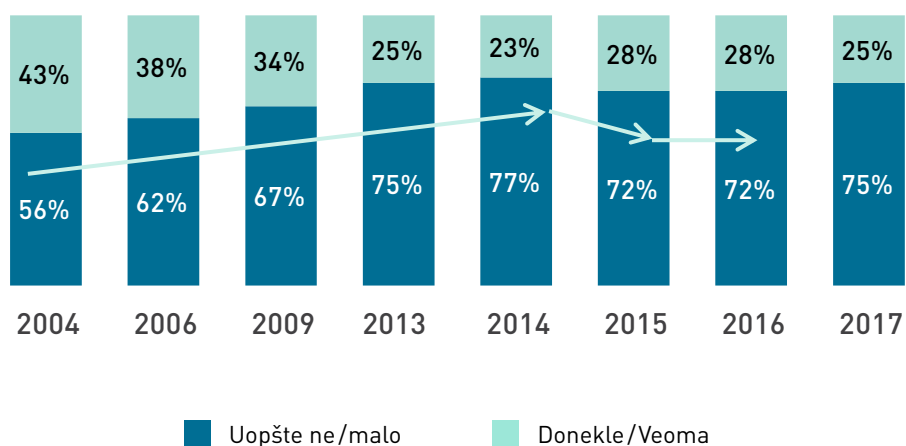
Zainteresovanost za politiku je ponovo blago opala u odnosu na prethodne dve godine i vratila se na nivo iz 2013. godine: 25% građana je izjavilo da ih politika bar donekle, ako ne i veoma interesuje (2013: 25%, 2014: 23%, 2015: 28%, 2016: 28%, 2017: 25%). (Slika 10)

Slika 10: U kojoj meri ste vi lično zainteresovani za politiku?

Pošto je konstantan porast nezainteresovanosti za politiku donekle zaustavljen 2015. i 2016. godine, procenat nezainteresovanih, iako sasvim blago, ponovo raste. (Slika 11)¹

Slika 11: Koliko ste vi lično zainteresovani za politiku?

¹ Izvor 2004, 2006, 2009: Ipsos istraživanja javnog mnjenja za Internacionalni republikanski institut (IRI)

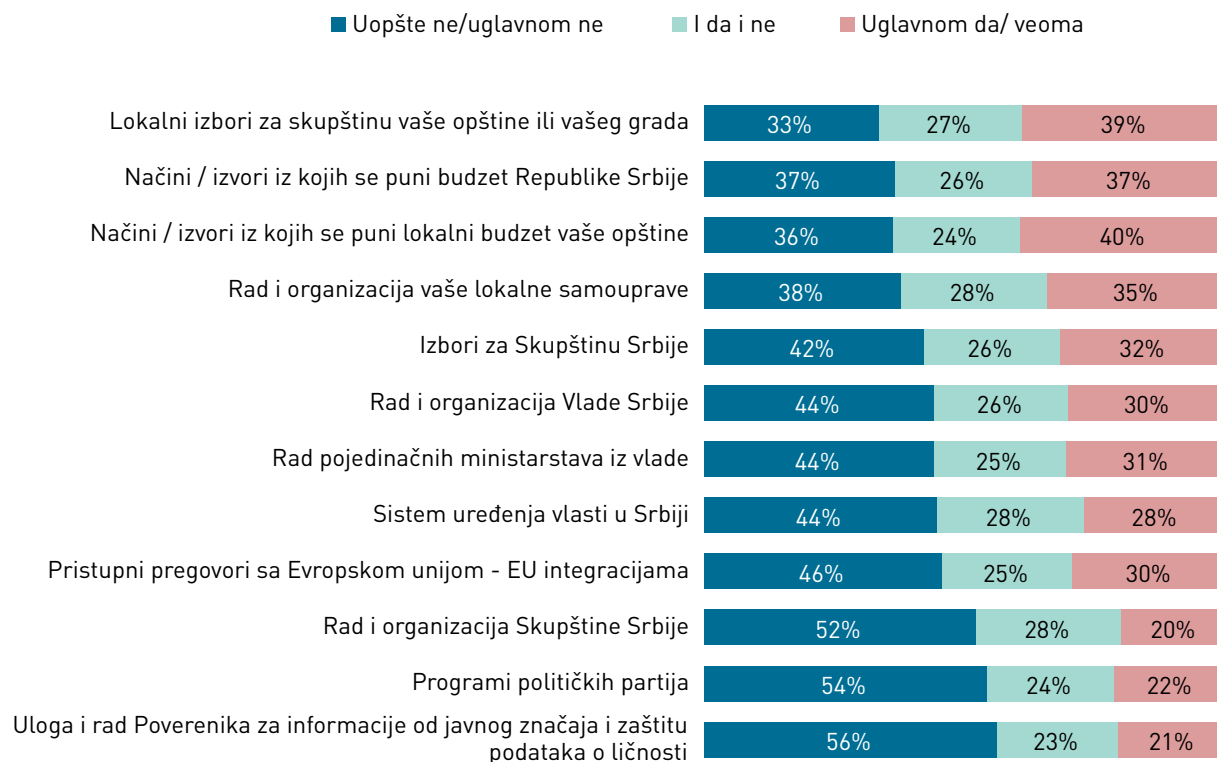
Kao i ranijih godina, relativno mali procenat građana (znatno manji od polovine) uglavnom je zainteresovan za bilo koju od tema vezanih za politiku, politički sistem, nosioce vlasti i nezavisne institucije.

Građane najviše interesuju teme vezane za opštinu u kojoj žive: kako se puni budžet njihove opštine (40%) i izbori za skupštinu opštine u kojoj žive (39%).

Nešto više od trećine građana uglavnom je zainteresovano i za načine na koji se puni republički budžet (37%) i za rad i organizaciju njihove lokalne samouprave (35%). (Slika 12)

Građane najmanje interesuju teme vezane za programe političkih partija (22%) i rad i organizacija Skupštine Srbije (20%). (Slika 12)

Slika 12: Koliko vas interesuju sledeće teme...

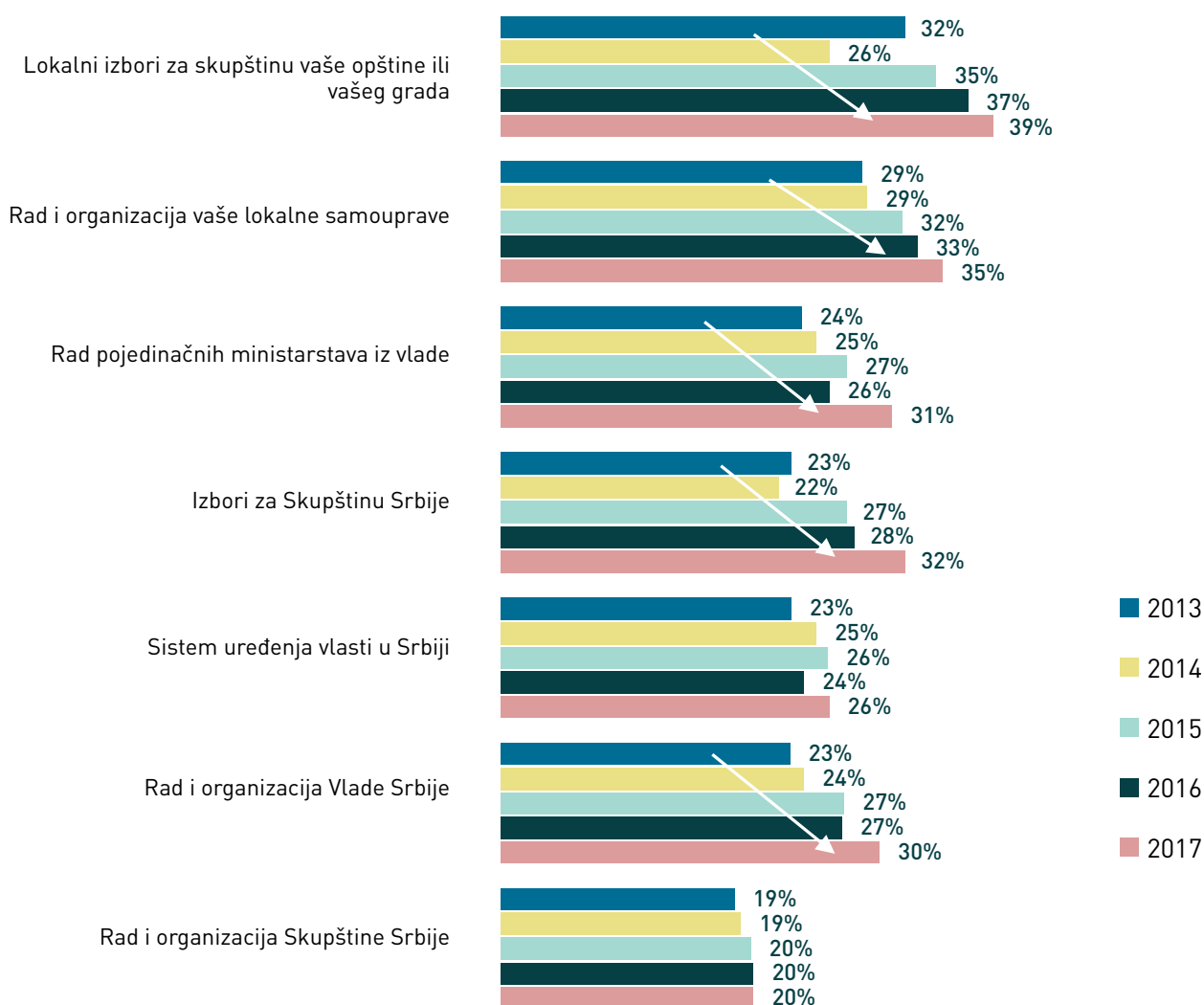

Ipak, iskazana zainteresovanost za većinu tema porasla je u odnosu na prethodnu godinu i sada je jasno prepoznatljiv trend blagog ali sistematskog porasta zainteresovanosti u poslednjih pet godina. (Slika 13)

Upadljivo je da jedino zainteresovanost za rad i organizaciju Skupštine Srbije ostaje na stabilnom niskom nivou.

Slika 13: Koliko vas lično interesuju sledeće teme?
% UGLAVNOM + VEOMA ZAINTERESOVANI

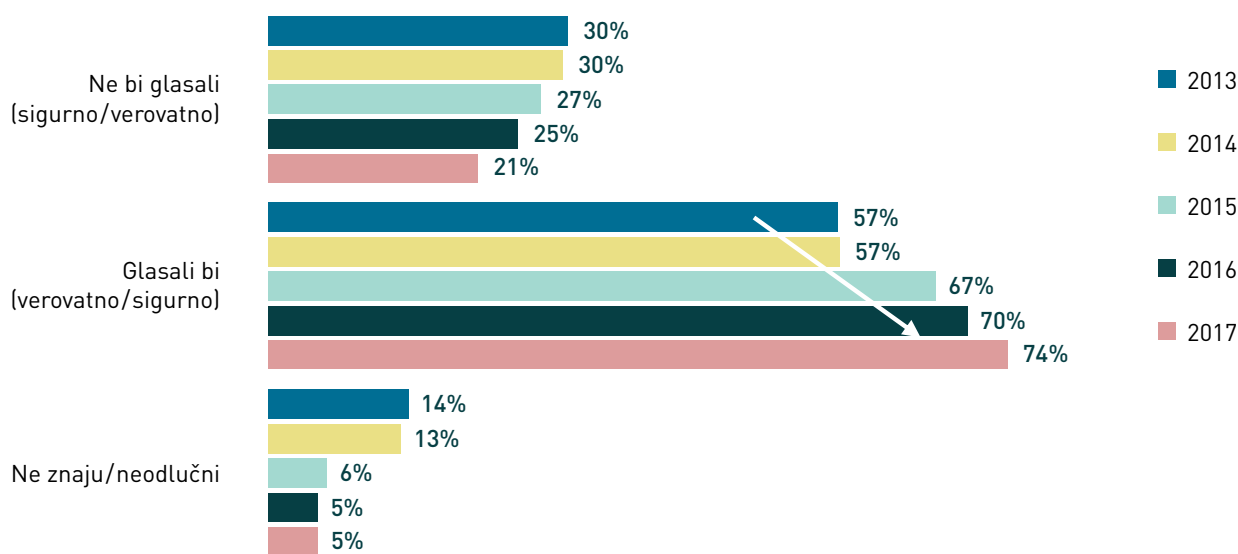
ANGAŽOVANOST I UČEŠĆE

Kada je u pitanju učešće građana u demokratskim procesima, izbori su i dalje jedina aktivnost u kojoj učestvuje većina građana.

U drugim akcijama vezanim za rešavanje problema i donošenje odluka učestvuje znatno manji procenat građana i čak nešto manji nego prethodne godine. Ponovo se blago smanjio i procenat građana koji izražavaju i samu želju da utiču na odluke vlasti na lokalnom i nacionalnom nivou.

Većina građana (74%) izjavila je da bi bar verovatno, ako ne sigurno, glasala na izborima da su oni bili u vreme istraživanja i taj procenat je čak nešto veći nego prethodne godine kad je to bilo 70%. (Slika 14)

Slika 14: Da su izbori za Skupštinu Srbije ove nedelje, da li biste glasali na tim izborima?

Kao i prethodnih godina, znatno veći procenat građana izlazi na izbore zato što to smatra svojom građanskom dužnošću (59%) nego što glasa u želji (očekivanju) da utiče na politiku koja se sprovodi u Srbiji (35%). (Slika 15)²

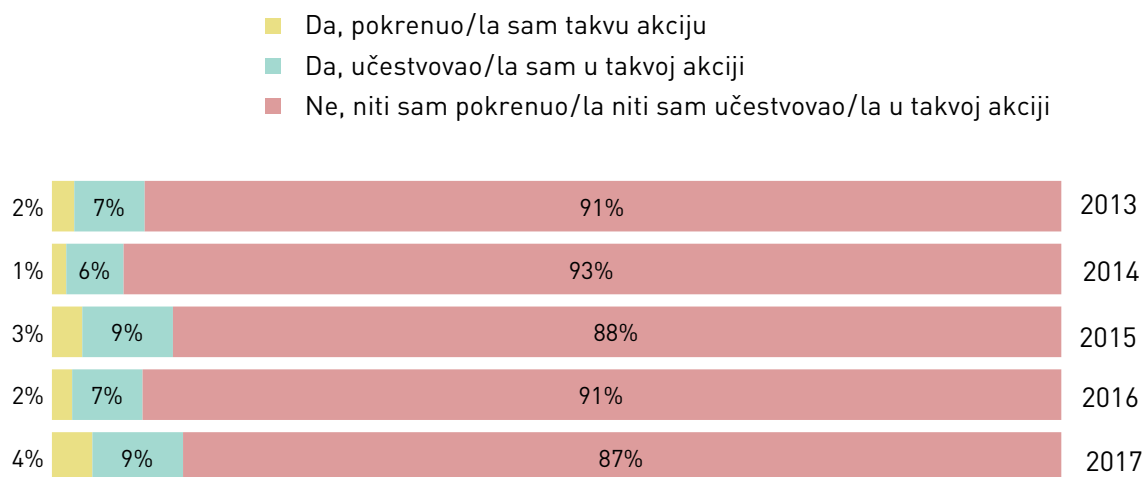
Slika 15: Šta je najčešće bio vaš prvenstveni razlog ili motiv da glasate na izborima za Skupštinu Srbije?

² Baza: deo populacije koji je odgovorio na ovo pitanje. Ispitanici su imali mogućnost da kažu da do sada nikada nisu glasali na izborima za Skupštinu Srbije – I taj odgovor je od 2013. do 2017. dalo između 6% i 9%.

U inicijativama vezanim za rešavanje nekog problema u svojoj lokalnoj zajednici i dalje učestvuje mali procenat

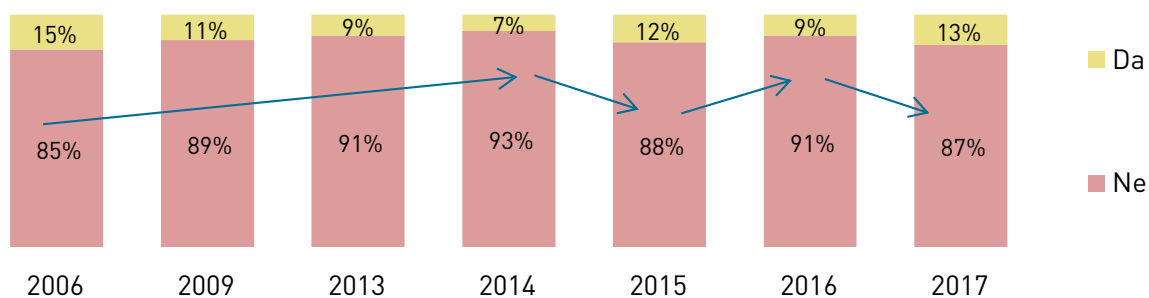
Slika 16: Da li ste u poslednjih godinu dana sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi vezanoj za rešavanje nekog problema u vašoj lokalnoj zajednici?

građana (13%), približno kao 2015. godine, ali nešto više nego 2016. godine. (Slika 16)

Prema nama raspoloživim podacima, učešće građana u rešavanju problema u lokalnoj zajednici u poslednjih jedanaest godina blago varira, bez sistematskih pozitivnih pomaka. (Slika 17)³

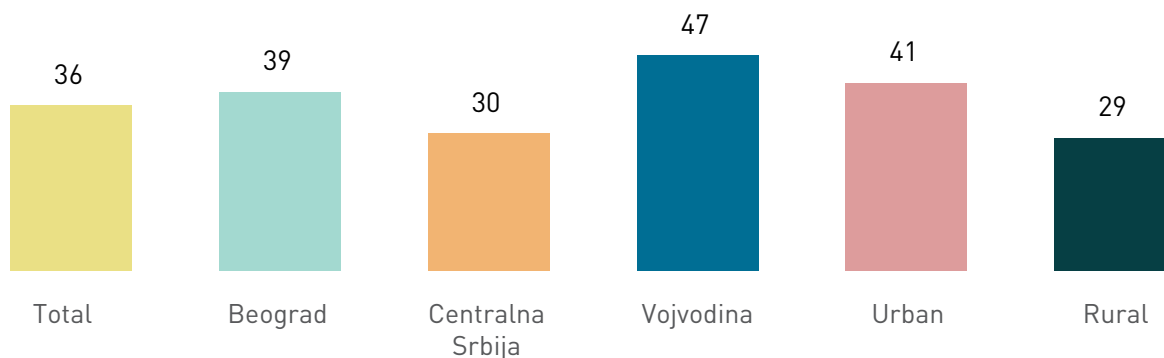
Slika 17: Da li ste u poslednjih godinu dana sami preduzeli ili aktivno učestvovali u bilo kakvoj akciji ili inicijativi vezanoj za rešavanje nekog problema u vašoj lokalnoj zajednici?

³ Izvor: Istraživanje javnog mnjenja 2006. i 2009. godine, Ipsos Strategic Marketing za Institut za održive zajednice (ISC) i USAID

Nešto više od trećine građana navodi da u njihovom mestu postoji neko ko radi na rešavanju problema građana. To najčešće navode građani Vojvodine, 47%, a najmanje građani Centralne Srbije, 30%. (Slika 18)

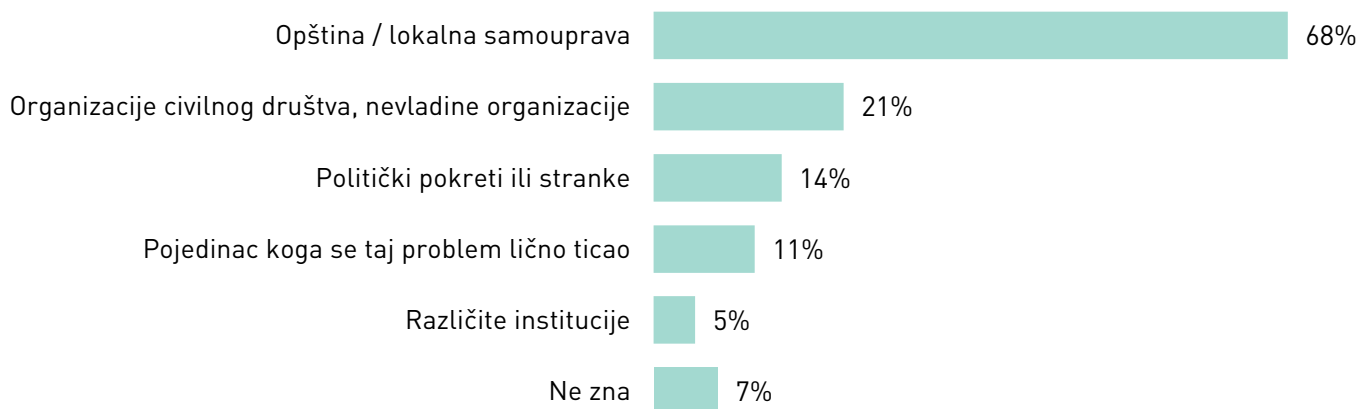
Slika 18: Da li u vašem mestu postoji neko ko radi na rešavanju problema građana?
procenat odgovora "POSTOJI"

Većina građana koji su rekli da u njihovom mestu neko radi na rešavanju problema kaže da je to opština, odnosno lokalna samouprava (68%). Svaki peti navodi i organizacije civilnog društva, a nešto ređe se pominju i političke stranke i pojedinci kojih se dati problem lično ticao. (Slika 19)

Slika 19: Ko u vašem mestu radi na rešavanju problema?

(Baza: 36% onih koji su rekli da u njihovom mestu postoji neko ko radi na rešavanju problema građana)

Građani koji su učestvovali u akcijama za rešavanje lokalnih problema, međutim, najčešće navode da su akciju vodili sami građani (45%), a po 19% navodi da su to bili politički pokreti, stranke ili organizacije civilnog društva koje rade bilo na lokalnom ili nacionalnom nivou. (Slika 20)

Slika 20: Ko je vodio akciju u kojoj ste vi učestvovali?
 (Baza: 13% onih koji su rekli da su u proteklih godinu dana učestvovali u nekoj akciji)

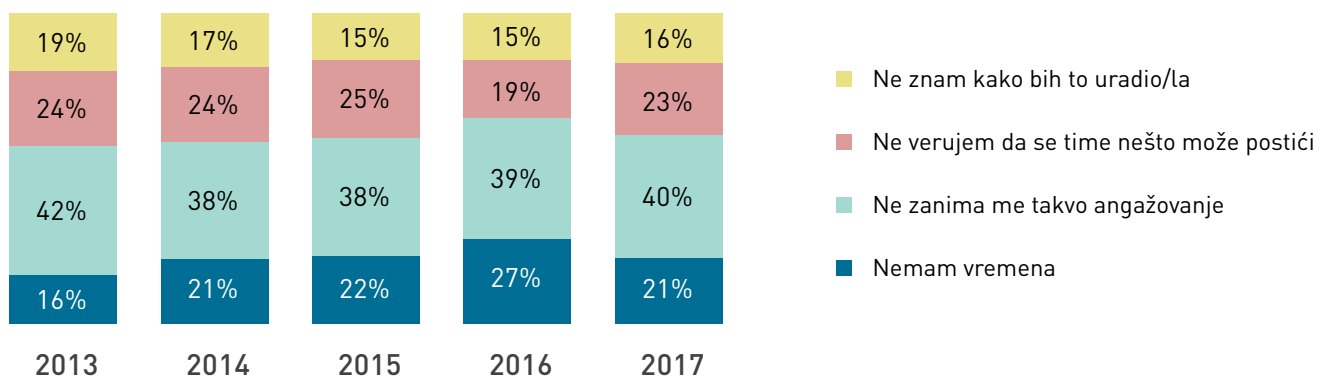

Kao i prethodnih godina, kao najčešći razlog za neučešće građani navode nezainteresovanost za takvo angažovanje (40%), a skoro svaki četvrti kao razlog navodi nepoverenje da se time nešto može postići.

Iako udeo navedenih razloga za neučešće donekle varira tokom godina, slika je relativno stabilna i nezainteresovanost za učešće se sistematski najčešće navodi kao razlog. I procenat građana koji kao razlog navode da ne znaju kako bi to učinili ostaje relativno stabilan. (Slika 21)

Slika 21: Šta je glavni razlog što niste bili učesnik ili pokretač neke akcije?

Odgovori građana koji nisu učestvovali ni u jednoj akciji

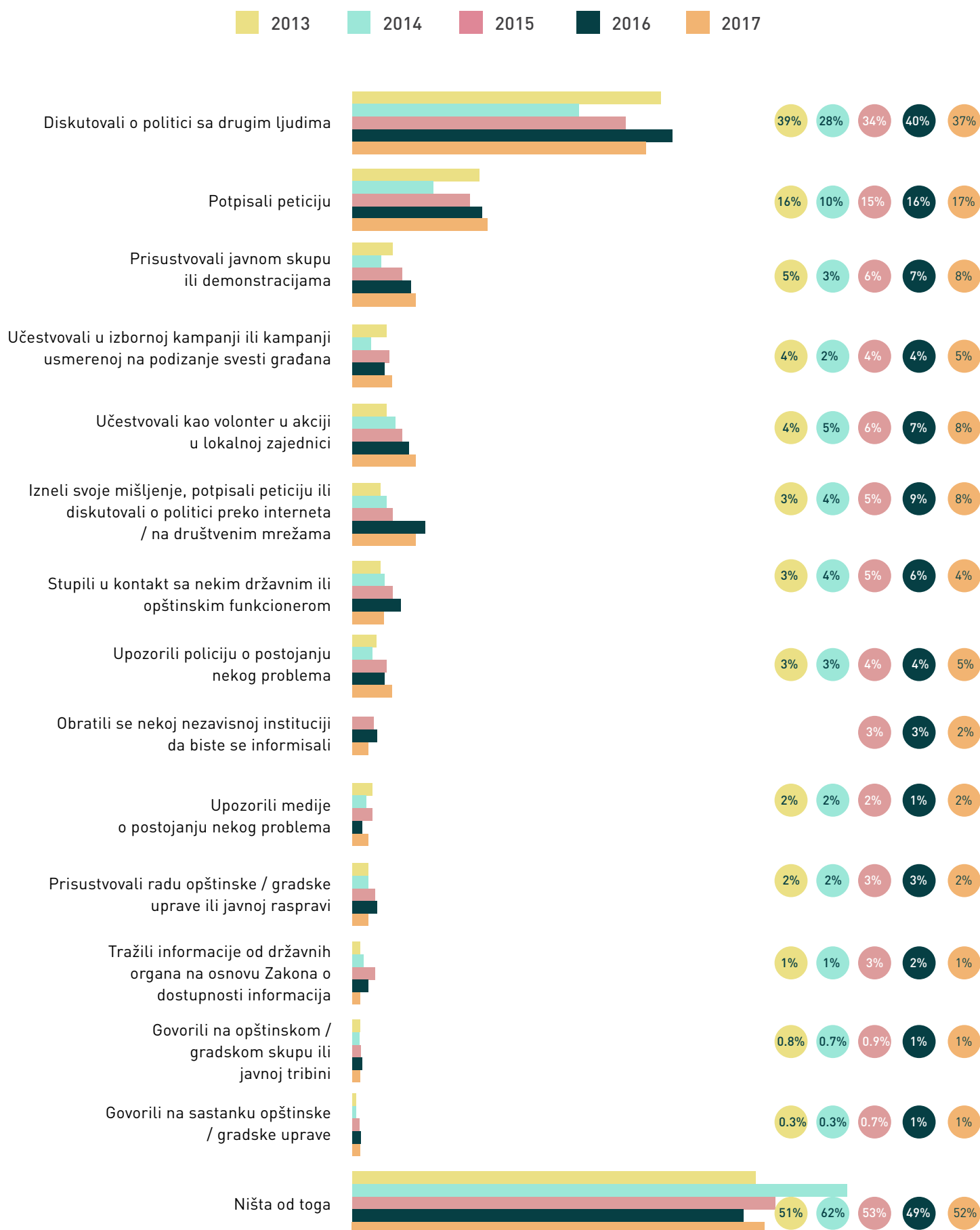
Sa druge strane, kao i prethodnih godina, znatno veći procenat građana (48%) izjavio je da je učestvovao bar u jednoj konkretnoj akciji kada one uključuju i šire inicijative i akcije vezane za politiku i donošenje odluka, pored inicijativa ili akcija vezanih za rešavanje konkretnih problema u lokalnoj zajednici. Ako se, međutim, izuzme diskutovanje o politici sa drugim ljudima, u bar jednoj akciji učestvovalo je samo 28% građana.

Procenat učešća građana varira iz godine u godinu i mada je trend učešća od 2014. do 2016. godine pokazivao blagi pozitivan uspon, ove godine je procenat učešća ponovo u padu i približan nivou iz 2013. godine.

Kao i prethodne dve godine, akcija u kojoj su građani najčešće učestvovali bila je diskutovanje o politici sa drugim ljudima. U odnosu na prethodnu godinu, procenat građana koji su naveli da su diskutovali o politici se, međutim, ponovo blago smanjio (sa 40% na 37%), pa je i u tom domenu prekinut blagi pozitivni trend većeg učešća od 2014. do 2016. godine. (Slika 22)

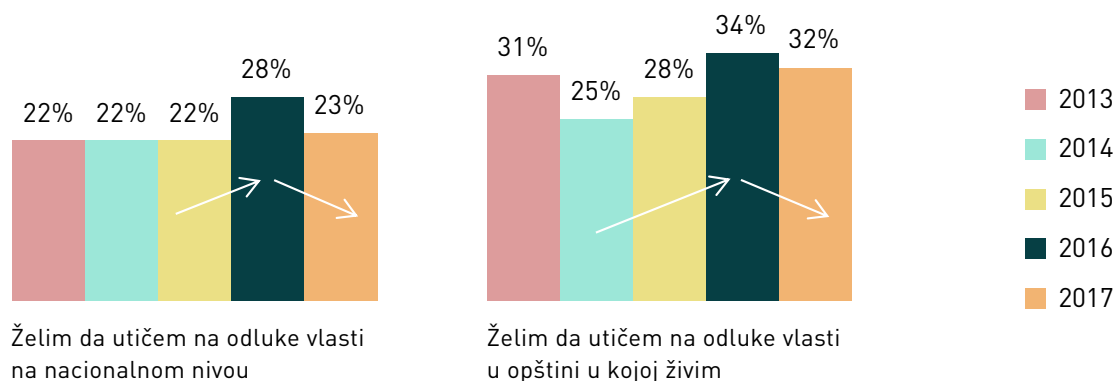
Pored diskutovanja o politici, jedina akcija u kojoj učestvuje nešto uočljiviji procenat građana je, kao i prethodnih godina, potpisivanje peticije (17%). (Slika 22)

Slika 22: Da li ste u poslednje 2-3 godine preduzeli neku od sledećih aktivnosti?

U odnosu na prethodnu godinu, donekle je opao i procenat građana koji su izjavili da žele da utiču na odluke vlasti na nacionalnom nivou (sa 28% na 23%), i vratio se na nivo prethodnih godina. Procenat građana koji su izjavili da žele da utiču na odluke vlasti na lokalnom nivou takođe je blago opao u odnosu na prethodnu godinu (sa 34% na 32%), ali je ipak nešto veći nego ranijih godina. (Slika 23)

Slika 23: % SLAŽE SE (Uglavnom + U potpunosti)

ZADOVOLJSTVO RADOM SKUPŠTINE I VLADE I POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA

Zadovoljstvo radom skupštine i vlade

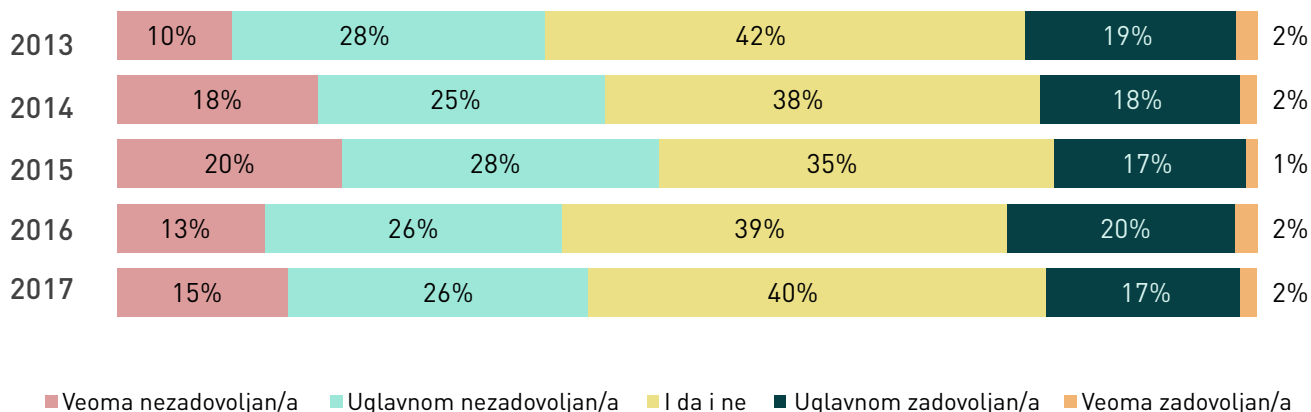
Kao i prethodnih godina, građani su zadovoljniji radom vlade, nego radom skupštine, ali u oba slučaja je znatno više nezadovoljnih nego zadovoljnih.⁴

U odnosu na prethodnu godinu, u pogledu rada skupštine blago je porastao procenat nezadovoljnih, a opao procenat zadovoljnih, dok je u slučaju vlade blago opao procenat zadovoljnih, dok je procenat nezadovoljnih ostao na istom nivou.

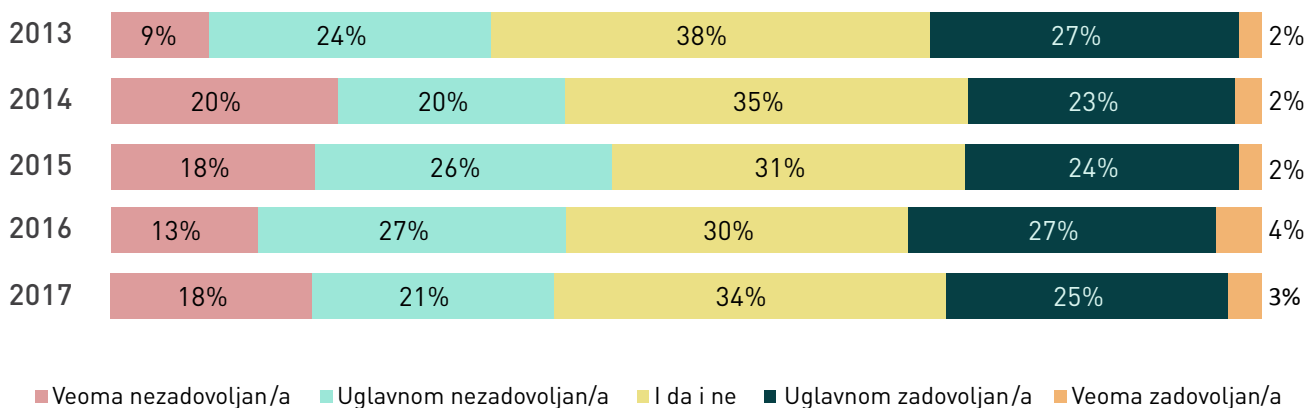
Ove godine, nezadovoljstvo radom skupštine izrazilo je 41% građana (39% prethodne godine), dok je zadovoljnih 19% (22% prethodne godine); nezadovoljstvo radom vlade izrazilo je 39% građana (40% prethodne godine), a zadovoljnih je 28% (31% prethodne godine). (Slike 24 i 25)

⁴ Skupština Srbije je formirana je u junu 2016. godine, a Vlada Srbije u junu 2017. godine

Slika 24: Uopšteno gledano, koliko ste zadovoljni ili nezadovoljni radom Skupštine Srbije u sadašnjem sazivu?

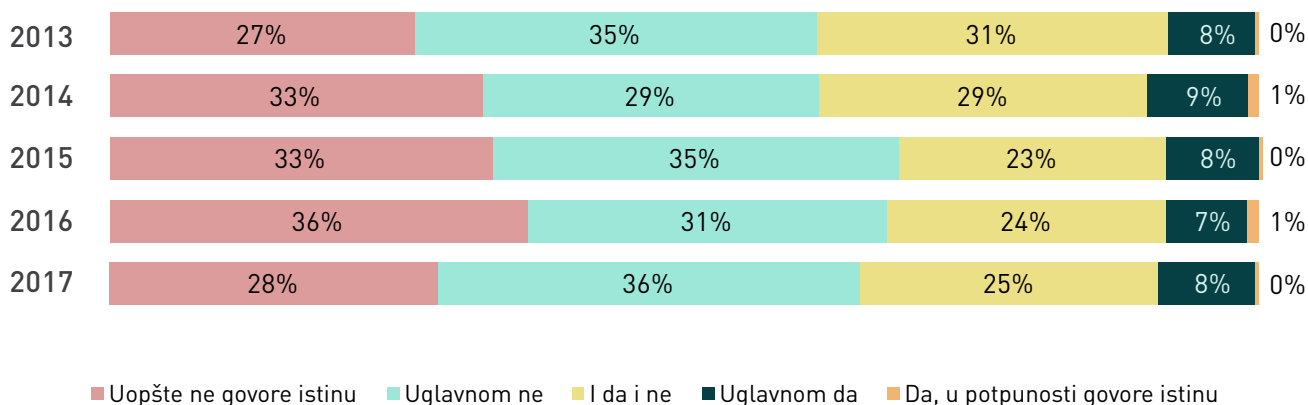
Slika 25: Uopšteno gledano, koliko ste zadovoljni ili nezadovoljni radom Vlade Srbije u sadašnjem sazivu?

Opšte poverenje građana u političare i poverenje da poslanici u skupštini zastupaju interese građana je i dalje veoma nisko. Blaga variranja u odnosu na prethodnu godinu uglavnom su negativna.

Većina građana (64%) smatra da političari građanima ne govore istinu (uopšte ne, ili uglavnom ne), a samo 8% da (bar uglavnom) govore istinu. U odnosu na prethodnu godinu, građani su iskazali malo veće poverenje kada je 67% građana smatralo da političari ne govore istinu, a to je ujedno i jedini pozitivan pomak kada je reč o poverenju u političare i poslanike. (Slika 26)

Slika 26: Koliko verujete da političari u Srbiji govore istinu građanima?

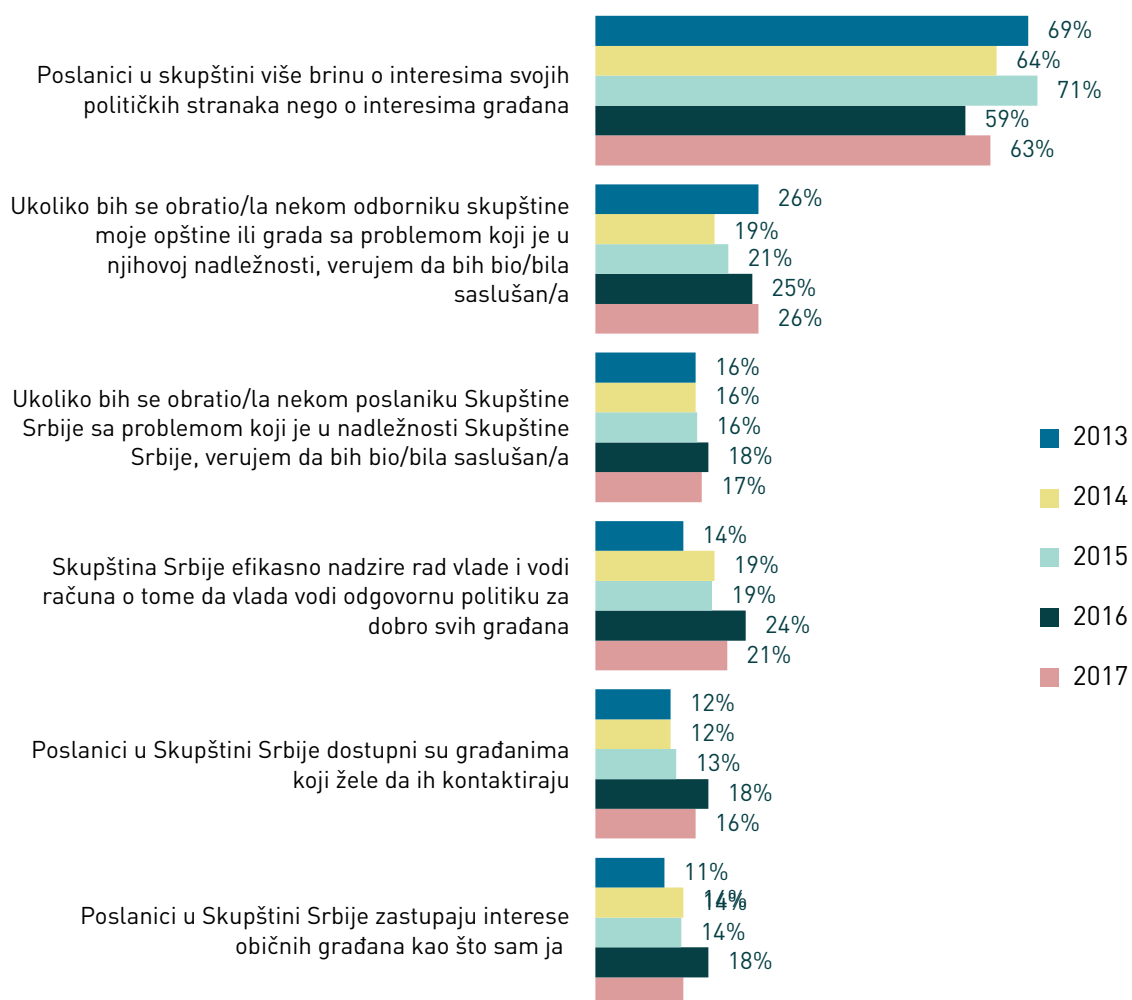
Većina građana (63%) misli da poslanici u Skupštini Srbije više brinu o interesima svojih političkih stranaka nego o interesima građana, još više nego prethodne godine, kada je to mislilo 59%.

Sa druge strane, samo 14% smatra da poslanici u Skupštini Srbije zastupaju interese običnih građana (18% prethodne godine).

Tek svaki peti građanin (21%) smatra da skupština efikasno nadzire rad vlade vodeći računa da vlada vodi politiku za dobro svih građana (prethodne godine 24%)

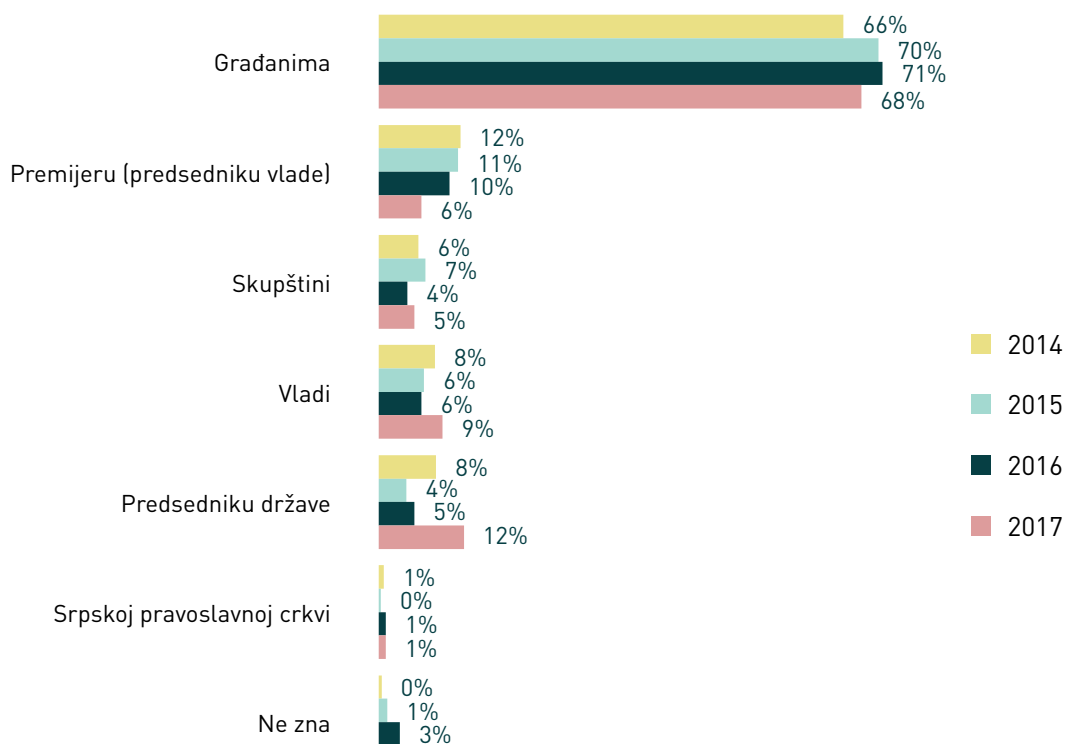
Tek svaki četvrti građanin veruje da bi ih odbornik skupštine njihove opštine saslušao ukoliko bi mu se obratili, a samo 16% veruje da bi ih saslušao poslanik Skupštine Srbije. (Slika 27)

Slika 27: Koliko se slažete ili ne slažete sa sledećim stavovima o Skupštini Srbije i lokalnim samoupravama u sadašnjem sazivu?
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

Kao i prethodnih godina, većina građana (68%) smatra da političari, za način na koji obavljaju svoju funkciju i za ono što govore, račun pre svega treba da polažu građanima. Uočljivo je, međutim, da se ovaj procenat blago smanjio u odnosu na prethodnu godinu (kada je to bilo 71%), kao što se smanjio i procenat građana koji misle da političari treba da polažu račun predsedniku vlade (sa 10% na 6%), a povećao se procenat onih koji misle da račun treba da se polaže predsedniku države (sa 5% na 12%). (Slika 28)

Slika 28: Kome, po vašem mišljenju, političari na prvom mestu treba da polažu račun za to kako obavljaju svoju funkciju i šta govore?

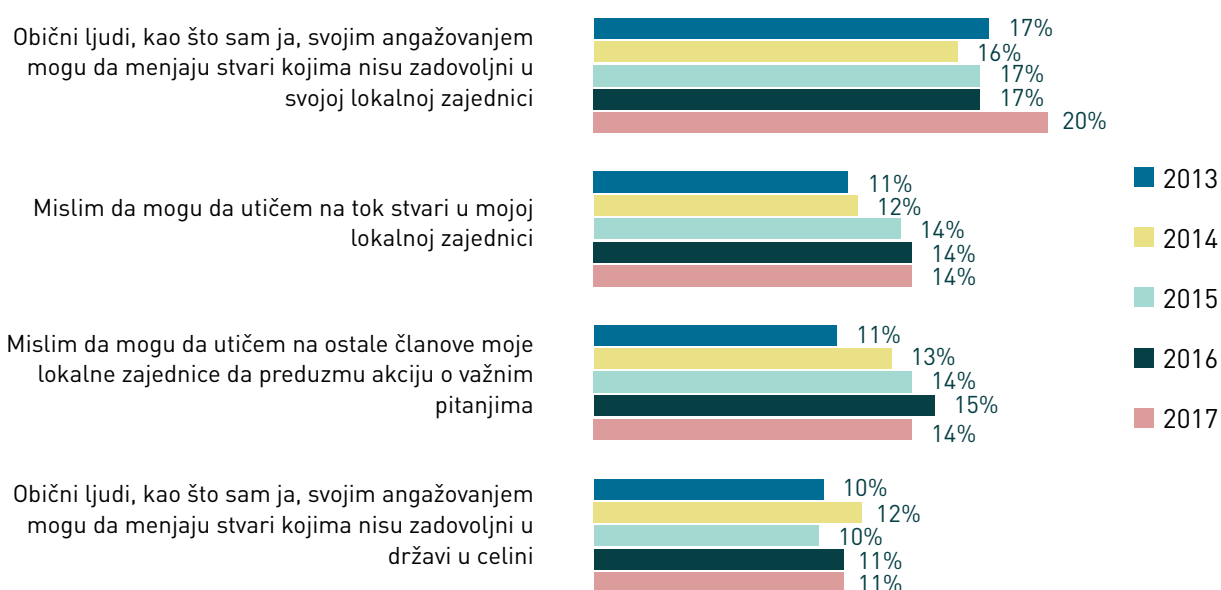

POVERENJE U EFIKASNOST GRAĐANSKOG ANGAŽOVANJA I SPREMNOST NA UČEŠĆE

Načelno poverenje građana da svojim angažovanjem mogu da menjaju stvari uglavnom je ostalo na prošlogodišnjem nivou dok se poverenje u efikasnost pojedinih akcija sistematski smanjilo kroz sve ispitivane akcije i ove godine je na najnižem nivou u odnosu na poslednjih pet godina, koliko traje ovo istraživanje.

U pogledu načelnog poverenja, i dalje mali procenat građana veruje da obični ljudi svojim angažmanom mogu da utiču na odluke vlasti i menjaju stvari kojima nisu zadovoljni. Jedini pozitivan pomak uočljiv je kad je reč o malo većem poverenju u to da obični ljudi svojim angažovanjem mogu da menjaju stvari u svojoj lokalnoj zajednici – ove godine u to veruje svaki peti građanin, dok je prethodnih godina to bilo između 16% i 17%. (Slika 29)

Slika 29: Koliko se slažete ili ne slažete sa sledećim stavovima?
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

Poverenje u efikasnost pojedinih akcija uglavnom je nesistematski varirala od godine do godine, ali je ove godine uočljiv sistematski pad procenta građana koji veruju da se pojedinim akcijama može uticati na promene stvari.

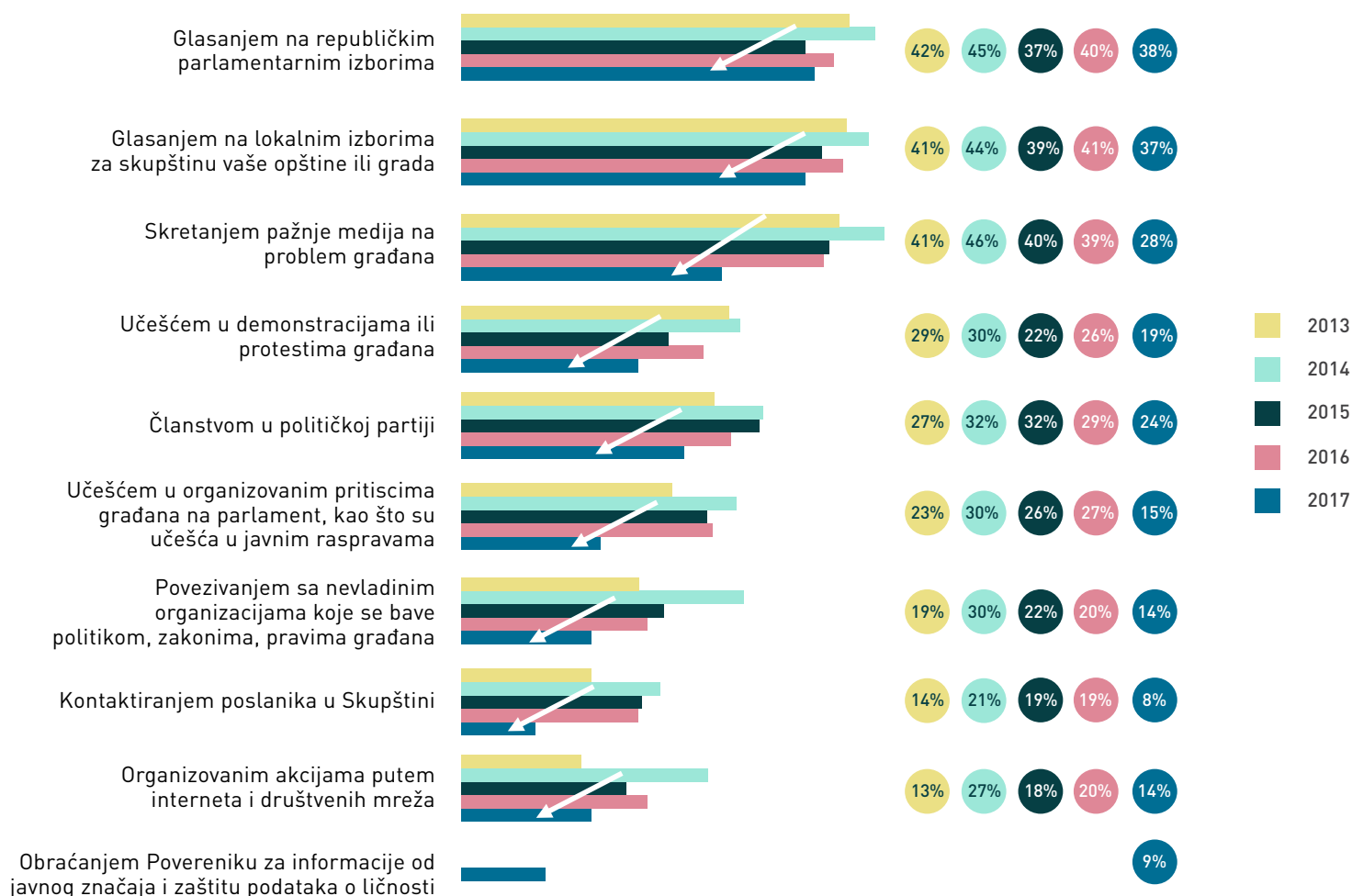
Najveći pad poverenja u odnosu na prethodnu godinu je u poverenju građana da mogu da utiču na promene stvari putem tri akcije:

- skretanjem pažnje medija na probleme građana - ove godine u efikasnost te akcije veruje 28% građana, dok je prethodne u to verovalo 39%;
- učešćem u organizovanim pritiscima građana na parlament – ove godine u to veruje 15% građana, dok je prethodne godine to bilo 27%;
- kontaktiranjem poslanika u skupštini - ove godine u to veruje 8% građana, dok je prethodne godine to bilo 19%. (Slika 30)

Kao i prethodnih godina, građani najviše veruju da na promene stvari u državi mogu da utiču glasanjem na lokalnim izborima (38%) i republičkim izborima (37%), ali su i ti procenti manji nego prošle godine (kada je to bilo 41% i 40%).

slika 30: Koliko svakom od sledećih akcija možete da utičete na promenu stvari za koje smatrate da ih treba menjati u našoj državi?

MOŽE DA UTIČE NA PROMENE (PRILIČNO + MNOGO)

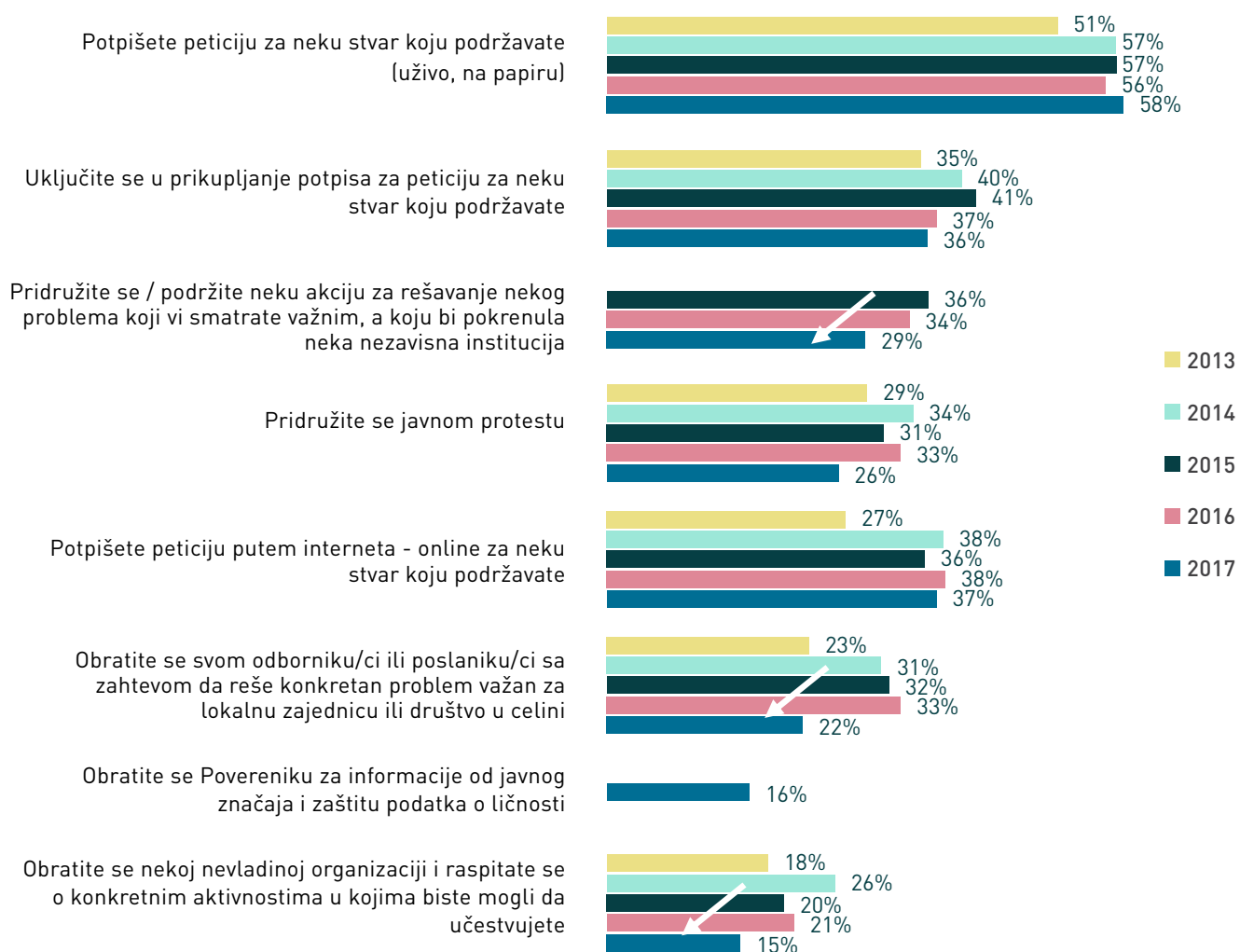

Kao i prethodnih godina, građani su izrazili veću spremnost za učešće u akcijama za promene stvari u državi i njihovoj lokalnoj zajednici, nego što su stvarno bili angažovani ili izrazili poverenje da te akcije mogu zaista dovesti do promena.

U odnosu na prethodnu godinu, iskazana spremnost na učešće je ostala na istom nivou u pogledu akcija vezanih za potpisivanje peticije. Potpisivanje peticije uživo (na papiru) i dalje je jedina akcija na koju je spremna većina građana, 58% (prethodne godine 56%). Nešto više od trećine (36%) izrazilo je spremnost da se uključi u prikupljanje potpisa za neku stvar koju podržava (prošle godine 37%), a 37% da potpiše peticiju putem interneta (prošle godine 38%). (Slika 31)

Sa druge strane, smanjila se spremnost građana da podrže akciju koju bi pokrenula neka nezavisna institucija (sa 34% na 29%), da se obrate poslaniku ili odborniku (sa 33% na 22%), i da se obrate nekoj nevladinoj organizaciji (sa 21% na 15%). (Slika 31)

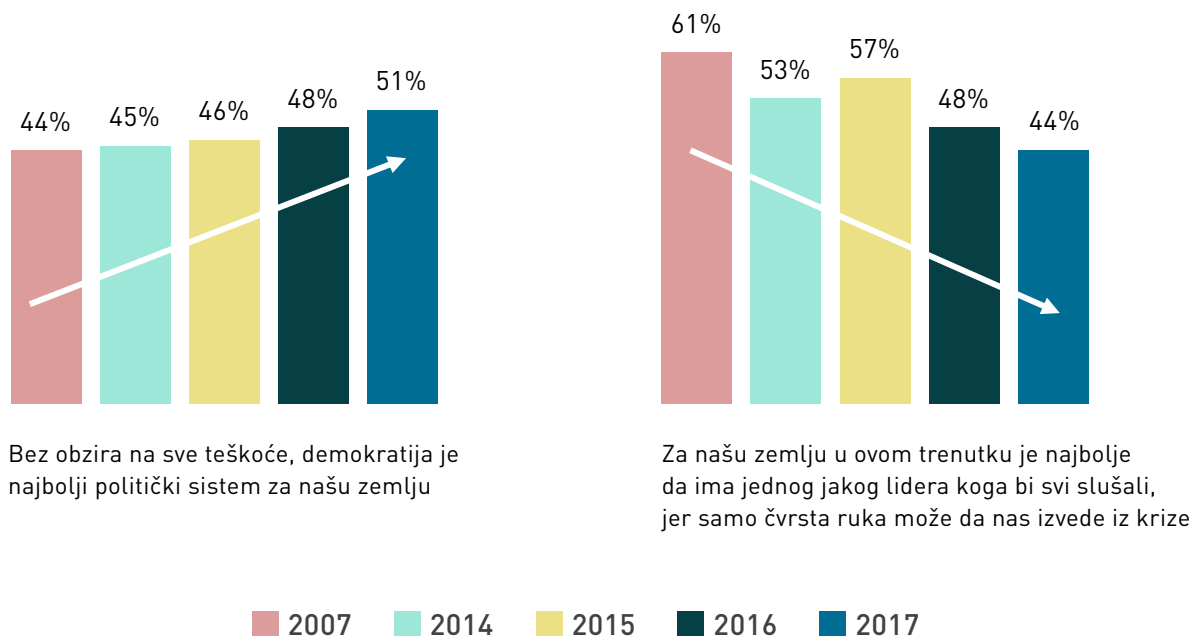
Slika 31: Koliko ste vi lično spremni da
% SPREMNI SU (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

Sa druge strane, međutim, opšte poverenje u demokratiju kao politički sistem je poraslo, tako da ove godine više od polovine građana (51%) smatra da je demokratija najbolji politički sistem za našu zemlju. (Slika 32)

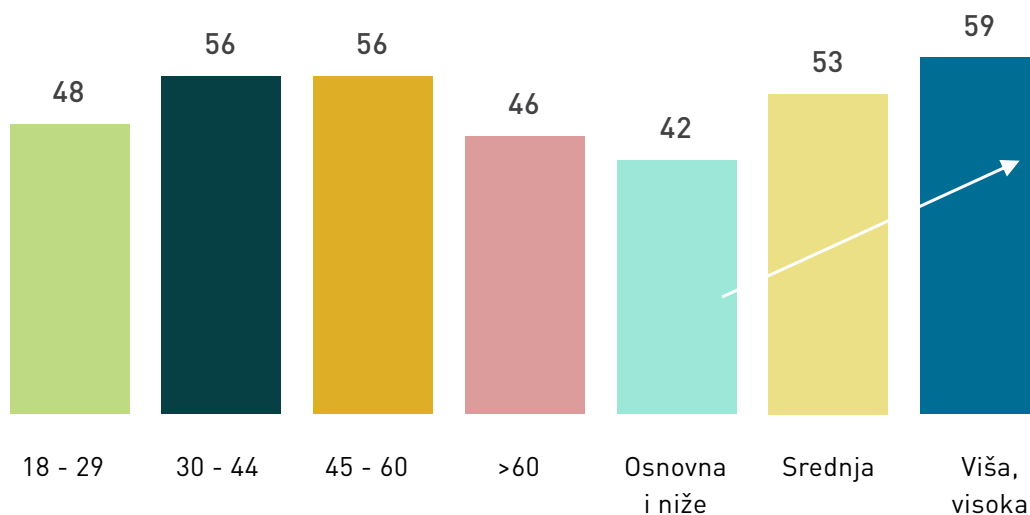
Istovremeno je opao procenat građana koji misle da je u ovom trenutku za Srbiju najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali, jer nas samo "čvrsta" ruka može izvući iz krize i sada to mišljenje deli 44% građana.⁵ (Slika 32)

Slika 32: Koliko se slažete sa sledećim stavovima? SLAŽE SE (Uglavnom + U potpunosti)

Demokratiju kao najbolji politički sistem više podržavaju građani srednjih generacija, 30 do 60 godina (56%) nego najmlađi i najstariji građani (48% i 46%). Podrška demokratiji znatno je veća kod građana višeg obrazovanja: 42% građana sa najnižim obrazovanjem, a 59% građana sa višim i visokim obrazovanjem (Slika 33). U odnosu na prethodnu godinu, podrška demokratiji je porasla u svim uzrasnim i obrazovnim grupama.

Slika 33: Bez obzira na sve teškoće, demokratija je najbolji sistem za našu zemlju
% SLAŽE SE (UGLAVNOM + U POTPUNOSTI)

⁵ Izvor 2007: Istraživanje javnog mnjenja „Potencijal za demokratiju“ 2007. Ipsos Strategic Marketing za Heinrich Bell i LDP

Kada je u pitanju podrška vladavini „čvrste ruke“, ona sistematski raste sa godinama starosti: dok se samo 36% građana 18 do 39 godina slaže da nas u ovom trenutku iz krize može izvući samo „čvrsta ruka“, sa tim se slaže 53% najstarijih građana. Vladavinu čvrste ruke u najvećoj meri podržavaju građani najnižeg obrazovanja (54%), a znatno manje građani srednjeg i višeg obrazovanja (44% i 27%) (Slika 34). U odnosu na prethodnu godinu, podrška vladavini „čvrste ruke“ se smanjila u svim uzrasnim i obrazovnim grupama.

Slika 34: U ovom trenutku za našu zemlju je najbolje da ima jednog jakog lidera koga bi svi slušali, jer nas jedino čvrsta ruka može izvući iz krize

